

1982/83:120

Torsdagen den 14 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

23 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkanden

1982/83:17 om anslag till sjukförsäkringen och vissa yrkesskadeersättningar
(prop. 1982/83:100 delvis) samt

1982/83:18 om anslag till folkpensioner m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 116 ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 17 och 18 kommer nu att debatteras i tur och ordning, och voteringarna kommer att äga rum i ett sammanhang sedan båda betänkandena slutdebatterats.

Först upptas alltså socialförsäkringsutskottets betänkande 17 om anslag till sjukförsäkringen och vissa yrkesskadeersättningar.

Anslag till sjukförsäkringen, m. m.

Anf. 117 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! I en reservation, som i förhållande till ämnets omfattning och betydelse är knapphändig och som bygger på en lika kortfattad motion, föreslår utskottets moderata ledamöter mycket betydande ingrepp i tre socialförsäkringar: sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och tandvårdsförsäkringen.

Avsikten är att spara mer än 4 miljarder kronor på helt budgetår på de tre försäkringarna sammanlagt. Det sker genom att vi föreslår en självrisk i sjukförsäkringen enligt en metod som inte har prövats tidigare. Vi avstår från den enkla metoden att införa en eller flera rena karensdagar, mest därför att det förra gången det försöktes visade sig av olika skäl förenat med rätt besvärliga komplikationer med hänsyn till internationella konventioner, arbetsavtal och annat.

Vi föreslår nu i stället en sänkt kompensationsnivå. Vi går ned till två

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till sjuk-
försäkringen,
m. m.*

tredjedelar av den nu gällande nivån när det gäller de första tio dagarna av sjukfallen under ett år och till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten när det gäller övrig tid.

Med den metoden minskar man något komplikationerna, framför allt de internationella. Vi menar att den har även en del andra fördelar.

I konsekvens med detta föreslår vi också att kompensationsnivån i föräldraförsäkringen sänks till 80 % i stället för den nuvarande 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. Däremot föreslår vi i det fallet inte någon karenstid med ännu lägre kompensation i början.

När det gäller tandvårdsförsäkringen föreslår vi en mycket betydande självrisk, nämligen att för vuxna patienter de första 1 000 kronorna av varje tandläkarräkning skall betalas av patienten själv. Vi lämnar orörd dels den organiserade barn- och ungdomstandvården, som nu är helt avgiftsfri, dels högkostnadsskyddet för behandlingar som kostar 2 500 kr. eller mera. Men för hela mellanläget föreslår vi alltså denna kraftiga självrisk. Det innebär i praktiken – vi är helt medvetna om det – att ungefär 90 % av all tandvård kommer att ligga utanför försäkringen.

Jag skulle närmast vilja betrakta det förslaget som en suspension av tandvårdsförsäkringen för vuxenpatienter och är helt beredd att den dag vi har råd med det diskutera en förstärkning av försäkringsskyddet igen. Man kan, som de flesta kanske förstår, dock inte föreslå en tidsbegränsad sådan här åtgärd, där man i förväg anger för hur lång tid den bör gälla. Det skulle med all säkerhet leda till en betydande ackumulation av tandvårdsbehov, särskilt mot slutet av den så utmätta tiden. Därför är förslaget inte tidsbegränsat men bör ses som en tillfällig suspension av försäkringen i den del förslaget gäller.

Det är naturligtvis inte möjligt att anföra några kortsiktiga sociala motiv för dessa ingrepp i försäkringarna, ingrepp som jag väl förstår att mången vill beteckna såsom rent brutala. Motiven är ekonomiska. Det är alltså besparingseffekten som är det väsentliga.

Såsom jag anförde i en debatt för någon vecka sedan, som gällde de socialpolitiska samhällsproblemen, menar jag emellertid att det på litet längre sikt finns ett starkt och oavvisligt socialt motiv för att nu gå fram på detta sätt. Om bl. a. socialförsäkringarna medverkar till att förhindra att vi snabbt får Sveriges ekonomi i balans, är detta det allvarligaste hot som vi upplever mot hela den sociala tryggheten i Sverige. Om vi inte snabbt kan få inkomster och utgifter att börja gå ihop igen, befarar jag att den dag inte är avlägsen då det svenska samhället helt enkelt inte är solvent för sina förpliktelser och då försäkringarna inte längre är att lita på. Det är det verkligt allvarliga hotet mot trygghetssystemen och socialförsäkringarna.

Därför menar vi i moderata samlingspartiet att vi alla måste vara beredda att nu ta på oss även betydande uppoffringar och inskränkningar i försäkringsskyddet för den tid som kan behövas för att hjälpa till att få ordning på samhällsekonomin. Det är motivet bakom de långtgående förslagen. Med den motiveringen, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 2 till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 17.

Det innebär också att jag inte kan stödja reservation nr 1, den reservation av utskottets centerledamöter som återkommer med förslaget om vanliga karensdagar i sjukförsäkringen. Det är en annan metod att införa en självrisk i sjukförsäkringen. Också den metoden har sina goda sidor, men vi kan inte begagna båda metoder. Vi har valt en annan metod och kommer därför i det stycket att stödja utskottsmajoritetens förslag, vilket innebär att vi avstyrker centerpartiets förslag om karensdagar i sjukförsäkringen.

Det finns också, herr talman, ett annat förslag av väsentligt mindre räckvidd i reservation nr 5, som är gemensam för utskottets moderater och centerledamöter och handlar om egenföretagares val av karenstid i sjukförsäkringen. Egenföretagare kan välja mellan olika karensdagsalternativ, av vilka det längsta är 93 dagar. Men valfriheten upphör vid 55 års ålder. Det har i inte så få fall visat sig att det är en allvarlig olägenhet för försäkrade människor att, om de väl fyllt 55 år, inte kunna välja en kortare karenstid, vilket de väl kan behöva. Det gäller inte minst företagare, vilkas utgifter i företaget fortsätter att ticka även sedan de själva inte kan vara närvarande.

Enligt vår mening kan det räcka med att på gott försäkringsteoretiskt maner upprätthålla kravet att man, om man vill teckna en ny försäkring eller förstärka sitt försäkringsskydd, skall kunna visa att man är vid god hälsa när ändringen sker. Men någon åldersgräns behövs inte. Därför menar vi att 55-årsgränsen kan avskaffas. Vi behåller bara kravet att den som vill teckna försäkring med kortare karenstid än tidigare skall vara vid god hälsa när ändringen görs.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservation nr 5.

Anf. 118 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 17 behandlas anslagen till sjukförsäkringen. I det ekonomiska läge som Sverige och vår omvärld befinner sig i vore det närmast ansvarslöst att inte söka besparingsalternativ också i denna budgetpost.

Förra våren beslutades i denna kammare om sådana besparingar, i december månad revs dessa besparingsbeslut upp på den nya regeringens förslag. Trots detta avstod ej den socialdemokratiska regeringen från att lägga verkliga bördor på låginkomsttagare och barnfamiljer. Devalvering, inflation och momshöjning ger kostnadsfördyringar som vida överstiger den som skulle blivit följden, om värriksdagens beslut om förändringar i sjukförsäkringen fått bestå.

I en partimotion från centerpartiet framförs åter detta besparingsalternativ. Den fördelningspolitiska effekten är viktig i detta alternativ. Hänsyn tas till de människor som på grund av täta sjukdomsfall anlitar sjukförsäkringar. Detta sker genom ett speciellt högkostnadsskydd.

I ett kärvt ekonomiskt läge kan det inte anses vara osolidariskt att den som drabbas av inkomstbortfall avstår en del av den ersättning försäkringskassan ger. De som uppbär hög ersättning föreslås få denna sänkt, då det är lättare för en höginkomsttagare att gardera sig för ett inkomstbortfall som ej till fullo

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till sjuk-
försäkringen,
m. m.*

täcks av en allmän försäkring. Förslaget innebär som bekant att denna sänkning upphör vid sjukdomsfall som varar längre än 90 dagar.

Förslaget till förändringarna i sjukförsäkringssystemet innebär för den enskilde en marginell ekonomisk förändring. Det pekar även på det faktum att det finns skäl att från samhällets sida kräva av den enskilde att denne skall kunna bistå med en självrisk även i detta försäkringssystem. Tandvårdsförsäkringen har det med socialdemokraternas goda minne.

Fridagsregeln, som den i dag är utformad, medför för deltids-, delårs- och skiftarbetande märkliga konsekvenser. Detta beaktades i vårt förslag till förändringar i sjukförsäkringssystemet. I Rune Gustavssons m. fl. motion 917 framförs detta krav på nytt.

Fridagsregeln drabbar i dag främst de många deltidarbetande kvinnorna i låglöneyrken. Detta har den socialdemokratiska regeringen inte velat uppmärksamma, utan socialförsäkringsutskottet får ge regeringen detta till känna med stöd av en socialdemokratisk motion. Vi i centerpartiet vidhåller motionskravet om att regeringen skall lägga fram förslag till riksdagen om borttagande av fridagsregeln, med en annorlunda motivering än den som framförs av socialdemokraterna. Vi har därför reserverat oss till förmån för vårt motionskrav.

Att effekterna är oacceptabla för dem som drabbas av fridagsregeln har jag fått flera bevis för i brev från kvinnor som tidigare varit omedvetna om hur fridagsregeln verkar när de har deltidarbete. De är klart underkompenserade enligt dagens regelsystem. Vi ser en möjlig väg att finansiera förändringar till en bättre kompensation genom omfördelning inom sjukförsäkringssystemet, där en sänkt kompensationsnivå kan övervägas.

Moderaterna har i sin reservation givit uttryck för besparingar inom sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och tandvårdsförsäkringen som blir ytterligt kännbara för den enskilde. Någon fördelningspolitisk inriktning har inte deras förslag, så där finns inget skydd för svaga grupper i samhället. För den inkomststarke finns alltid möjlighet till kompensation via privata försäkringar. Denna möjlighet saknar som regel låginkomsttagarna. Högkostnadsskyddet, som finns med i vårt besparingsförslag, gav en fördelningspolitisk effekt till skydd för svaga grupper, men det saknas i moderaternas förslag.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1 och 3 och avslag på reservation nr 2. Gunhild Bolander kommer i sitt anförande att behandla övriga centerreservationer.

Anf. 119 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:17 om anslag till sjukförsäkringen och vissa yrkesskadeersättningar behandlar utskottet i anslutning till anslaget D 1 ett antal motioner om sjukpenningfrågor. Till betänkandet har fogats fem reservationer.

Det är inte utan att man drar sig till minnes en vårdag 1982, närmare bestämt den 25 maj. Då var samtliga borgerliga partier rörande eniga om att karensdagar skulle införas. Förslaget var framlagt av regeringen Fälldin, och

man drev igenom förslaget med en röst övervikt.

Nu sitter jag här i min bänk och lyssnar på när centern angriper moderata samlingspartiet för att lägga fram ett förslag när det gäller sjukförsäkringen som påstås vara ansvarslost, medan centerns i stället skulle vara ansvarsfullt. Jag vill ändå säga till Nils Carlshamres heder att han i debatten den 25 maj 1982 sade att det var ett mycket dåligt förslag. Man ställde sig ändå bakom det, men hade för avsikt att komma med ett bättre. Det är det vi har fått lyssna till i kväll.

Det bättre förslaget innebär 60 % kompensation under de första tio dagarna och därefter 80 % resten av sjuktiden. Det är alltså inte fråga om några karensdagar, och det är mycket klokt av Nils Carlshamre. Han har förstått vad det innebär att bryta mot internationella konventioner. Det hedrade inte Sverige, men centern har inget lärt. Man går vidare med karensdagarna och är fullt beredd att gå emot Internationella arbetsorganisationen i Genève och den överenskommelse Sverige och andra länder har träffat, vilken innebär att det är ett avtalsbrott att införa karensdagar när det gäller arbetsskador.

Det ger ett närmast patetiskt intryck när man lyssnar till Karin Israelsson, som vidhåller att det förslaget hade en fördelningspolitiskt rättvis profil. Låt mig bara gå tillbaka till de vinster man skulle göra. 1 500 milj. kr. skulle man tjäna på de många människorna som skulle drabbas av karensdagarna och 100 milj. kr. på höginkomsttagarna. Det är centerns fördelningspolitiska profil.

Sedan talar Karin Israelsson om ett högriskskydd. Det blev väl så avklätt den 25 maj förra året i denna kammare att jag är förvånad över att det över huvud taget upprepas. Det handlade inte om 10 karensdagar, det handlade om 15 eller 20, innan man hade kommit in i det system som skulle innebära inga karensdagar alls.

Vilka vände sig emot detta? Jo, samtliga handikapporganisationer, vilkas medlemmar skulle drabbas, alla med tungt arbete, alla på utsatta poster eller med arbeten där det är kallt och dragigt. Det gäller t. ex. byggnadsarbetarna. Men centern är icke det minsta lyhört för deras mycket berättigade protester.

Karin Israelsson talar sedan om fridagsregeln. Socialdemokraterna behövde inte gå till den socialdemokratiska regeringen och begära att få den frågan översedd. Låt mig få göra en liten kort historieskrivning. År 1978 tillsatte den dåvarande centerpartistiske socialministern Rune Gustavsson en utredning som fick namnet sjukpenningkommittén. Vad handlade direktiven om? Jo, en stark socialdemokratisk insats medförde att han tillsatte en utredning som hade till sin huvuduppgift, Karin Israelsson, att förbättra situationen för de deltidsanställda, vid korta sjukdomsfall och för säsongsanställda. Utredningen, i vilken jag själv ingick, arbetade seriöst utifrån de direktiv som den centerpartistiska socialministern hade givit den. Vi hade hunnit mycket långt med våra förslag när det plötsligt kom andra tongångar – nu skulle det vara självrisk i försäkringen, nu skulle vi ha karensdagar, och det skulle utredas snabbt. Dessa direktiv kom den 2 oktober 1981. Vi skulle

Nr 120

Torsdagen den
14 april 1983.

---

*Anslag till sjukförsäkringen,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1983

Anslag till sjuk-
försäkringen,
m. m.

vara klara med förslagen före utgången av mars månad 1982.

Vi fick alltså lägga vår huvuduppgift, att förbättra för de deltidanställda, åt sidan och kasta oss över frågan om självriskan. Vi lade fram ett förslag under de första dagarna i april 1982 beträffande karensdagarna. Vi hade också en skiss över hur man skulle kunna lösa situationen och förbättra den för de deltidanställda inom ramen för nuvarande sociala försäkring – lagen om allmän försäkring.

Vi bad samtidigt den dåvarande socialministern – Karin Söder, dvs. fortfarande en socialminister från centerpartiet, men man hade bytt under tiden – att vi skulle få utreda frågan närmare, men det fick vi aldrig. Det kom aldrig något förslag så länge den regeringen satt kvar. Då säger vi: Låt oss nu få utreda den frågan på nytt. Vi kan inte begära att man skall vara klar när det gäller allt som man hade lagt i lådorna på socialdepartementet, utan det var som en liten stillsam påminnelse om att det nu kanske är dags att titta på den frågan.

Jag hoppas att Karin Israelsson är nöjd med att vi har tagit detta initiativ igen som vi hade tagit under Rune Gustavssons tid. Vi beklagar bara att ingenting hände på den punkten.

Jag skall inte fördjupa mig mer i reservation nr 2, därför att den har debatterats den 25 maj 1982 och i december 1982. Nu har vi inga karensdagar, och vi har fört in fridagsregeln igen, den som Karin Israelsson bedömer vara så bra.

Nils Carlshamre hade i sin ursprungliga motion nr 1805 med att man inte skulle ha fridagsregeln. Han ansåg att det var bra att den var borttagen. Men i reservationen har Nils Carlshamre kommit på att fridagsregeln skall vi nog ha, och det tycker jag är bra. Jag hoppas att Karin Israelsson så småningom kommer underfund med att det är bra med fridagsregeln.

Nils Carlshamre talade om tandvårdsförsäkringen. Den innebär att man inte får någonting för de första 1 000 kronorna. För de 1 500 kr. som kommer därefter får man 40 %. Försäkringen ger alltså 600 kr. på 2 500 kr. 1 900 kr. får man stå för själv.

Jag har varit med ett tag i den här kammaren, och jag erinrar mig att 1973, när vi diskuterade tandvårdsförsäkringen i socialförsäkringsutskottet, föreslog den dåvarande departementschefen att vi skulle ha en 50-procentig kompensation på kostnader upp till 1 500 kr. Men det var man från moderata samlingspartiets sida inte nöjd med. Man sade att det var ingen försäkring, det var inte värt att kallas för försäkring. Vi skulle ha 75 % rakt över.

Berodde detta på att man var angelägen om att få en tandvårdsförsäkring införd? Nej, det var nog snarare så att man genom den höga kompensationsnivån vid det tillfället försökte att bromsa upp genomförandet av en tandvårdsförsäkring. Man visste att dessa kostnader kunde man i det läget inte ta, och vår tandvårdsförsäkring var unik vid en internationell jämförelse. Vi betalade ädla metaller. Vi betalade 50 % av de vanliga tandvårdskostnaderna och 75 % på förebyggande vård. Det har man också lyckats rasera. Nu, i dag, innan beslutet är fattat, återstår att försäkringen betalar 40 % upp till 2 500 kr., och därefter står den enskilde för 25 % själv.

Nils Carlshamre anser att vi ur samhällsekonomisk synpunkt måste dra ner ytterligare på detta. Han säger att det bara är en suspension av tandvårdsförsäkringen. Han kan inte föreslå en exakt tidsbegränsning, för det får den ekonomiska utvecklingen visa, men att det ändå bara är en tillfällig suspension.

Jag råkade gå till tandläkaren i måndags, och jag tyckte motion 1805 var så intressant att en sakkunnig kanske borde läsa förslaget om tandvården. Min tandläkare fastnade naturligtvis för kostnaderna, vilket också Tandläkarförbundet har gjort, som i ett öppet brev till moderaterna har frågat vad de egentligen menar när de föreslår detta. Min tandläkare – som är en privattandläkare – fastnade för att det står: "För tandvård som ej berättigar till ersättning från försäkringen behöver tandvårdsräkning till försäkringskassan över huvud taget inte upprättas."

Hans spontana reflexion var: Jag tror inte att jag och min kår har högre moral än alla andra. Detta måste väl ändå på något sätt kunna fresta till skattefusk? Och utöver det, sade han, är jag litet orolig för kvaliteten på den tandvård som ligger inom ramen för de där första 1 000 kronorna. Han delar sin praktik med en annan tandläkare och gick och testade på honom. Uppfattningen var likadan på det hållet.

Jag är förvånad över att man lägger fram detta förslag. Men sociala försäkringar som man inte har tyckt att svenska folket skall ha angriper man på alla sätt – detta är inte den enda.

Folkhälsosynpunkten och att svenska folkets tandstatus har förbättrats är över huvud taget inte med i dessa bedömningar.

Detta var alltså reservation 1. Sedan finns det en reservation 3. Det är ingen som har talat om den. Jag utgår från att det kanske är Gunhild Bolander som skall göra det. Likadant med reservation 4.

Låt mig gå över till reservation 5 om egenföretagares val av karenstid. För att kunna styra avgifterna till försäkringen har man möjlighet att välja 3, 33 eller 93 karensdagar. Om man vill ändra antalet karensdagar skall man ha god hälsa och får inte ha fyllt 55 år.

Denna bestämmelse har inte tillkommit av en slump. Den har tillkommit för att man skall kunna motverka spekulation på detta område. Nu säger Nils Carlshamre, tillsammans med reservanterna: Det räcker väl med att man kan förete intyg om god hälsa? Men se det var ju det där med spekulationen.

En person kan ju besluta sig för att ta 93 dagar fram till dess han är 55 år. Även om han då fortfarande kan presentera intyget om god hälsa, är det ändå så att ju äldre man blir, desto mera kommer man i riskzonen för sjukdomar. Man kunde säga sig: Från 55 år kan jag betala litet högre avgift, för jag har ju ändå sett till att ha en lägre avgift under den tid jag kunde vara i fullt jobb.

Jag tror inte det är försäkringsmässigt riktigt att agera på det sättet.

Nils Carlshamre är mycket klok i dessa frågor, och han är mycket noga med att man inte skall införa regler som möjliggör spekulation. Jag hade en bestämd känsla av att Nils Carlshamre inte var närvarande i utskottet den

*Anslag till sjukförsäkringen,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till sjuk-
försäkringen,
m. m.*

dagen – det var väl ett olycksfall i arbetet att komma med på den reservationen?

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets betänkande 17, och jag yrkar omedelbart avslag på samtliga fem reservationer.

Anf. 120 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Samhällsekonomiska synpunkter verkar vara ett mycket fullt begrepp för Doris Håvik. Jag har fått ett intryck av att hon menar att man inte skall behöva ta den hänsynen när det gäller socialförsäkringssystemet. Tyvärr är verkligheten annorlunda. Jag anser att vi i dagens ekonomiska läge nog är tvingade att också ta samhällsekonomiska hänsyn när det gäller vårt socialförsäkringssystem, om vi skall ha möjlighet att kunna tillförsäkra oss något skydd i framtiden. Så illa är det faktiskt med svensk ekonomi i dag, och det borde också Doris Håvik, med sin långa erfarenhet i detta hus, ha insett. Det är klart att det är väldigt lättare att kunna vara generös och bre på också fortsättningsvis. Men det kommer nog en annan dag även för Doris Håvik i denna kammare, det är jag säker på.

Synsättet när det gäller solidaritet kanske skiljer sig mellan oss centerpartister och socialdemokraterna. Vi tycker att det är viktigt att veta vad man som samhällsmedlem har att disponera över i slutändan. Med sitt sätt att se till att minska denna summa pengar hos den enskilde har socialdemokraterna verkligen inte visat solidaritet med svaga grupper. Momshöjning, inflation, devalveringseffekter m. m. har nog urholkat betydligt mer av det innehållet än vad någonsin förändringarna i sjukförsäkringssystemet har kunnat göra. Vi hade velat visa solidaritet med låginkomsttagare, genom att de skulle tillerkännas en större summa att disponera själva. Men tydligen skiljer sig våra synsätt här.

I mitt anförande nämnde jag faktiskt reservation nr 3 om fridagsregeln och även motionens nummer. Det undgick väl Doris Håvik när hon lyssnade på mitt anförande. Vi har alltså yrkat bifall till den reservationen med en motivering.

Anf. 121 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Nej, jag tror inte att tandläkare har bättre skattemoral än andra, men jag tror inte heller att de har sämre skattemoral än andra. Vad gäller huvuddelen av alla egenföretagare får skattekontrollanterna klara sig utan möjligheten att via försäkringskassan kontrollera deras inkomster. Det är i själva verket för ett litet antal inkomsttagare, huvudsakligen i vården, som den möjligheten finns. Annars tyr vi oss till vanlig bokföringsskyldighet, vanlig skyldighet att hederligt uppge sina inkomster. Jag tror att det går utmärkt även när det gäller tandläkarna. Det har f. ö. aldrig åberopats några skattekontrollskäl för att det skall skrivas tandvårdsräkningar av en viss sort – dem klarar vi oss nog utan.

Jag vill sedan, bara för att proportionerna skall vara någorlunda klara, ge några siffror. Doris Håvik påpekar – vilket är alldeles riktigt – att vid en tandvårdskostnad av 2 500 kr. skulle man med det förslag som jag har talat

för själv få betala 1 900 kr. Med det förslag Doris Håvik talar för får man själv betala 1 500 kr. Det är en skillnad på 400 kr., så det är inte fullt så dramatiskt som det stundom kan låta. Det är illa nog, jag medger det, men det skall ändå vara några proportioner på detta.

När det slutligen gäller egenföretagarna och karenstiden är det möjligt att det här finns en spekulationsrisk. Jag är inte helt övertygad om det. Åldersgränsen ligger ju relativt lågt i dag, den är 55 år, och kravet på god hälsa finns kvar, som jag sade. Det har faktiskt visat sig – jag har träffat på en del sådana fall – att det ter sig orimligt att inte kunna få förändra sitt försäkringsskydd under så lång tid som de sista tio åren eller mer av den yrkesverksamma tiden. Det är vidare så att i den mån försäkringskostnaderna stiger genom den ändrade förmånen, slår detta direkt igenom på avgifterna – det är ju fråga om en avgiftsfinansierad förmån. Är man inte beredd att betala den högre avgiften, får man inte heller det bättre skyddet med färre karensdagar. Jag känner mig alltså väldigt lugn på den här punkten.

Att jag finns med bland reservanterna har inte att göra med något olycksfall i arbetet, utan jag gick med på reservationen med kallt blod, och det var avsiktligt tänkt och genomfört.

*Anslag till sjukförsäkringen,
m. m.*

Anf. 122 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Karin Israelsson talade om den samhällsekonomiska situationen, och hon använde uttrycket solidaritet med de sämst ställda grupperna. Men fick ni inte ett klart besked om att dessa grupper inte uppfattade det som solidaritet, när ni lade fram ert förslag om karensdagar? Det är helt uppenbart att ni inte kan få majoritet för ett förslag nu, för ni har inte längre något gemensamt förslag när det gäller besparingar på sjukförsäkringsområdet. Det visar ju tydligt reservation 1 och reservation 2. Karin Israelsson har dessutom polemiserat här mot Nils Carlshamre och moderata samlingspartiet, som stödde er i voteringen när ni genomdrev förslaget om karensdagar med en rösts majoritet.

Karin Israelsson talade också om barnfamiljerna och den höga inflationen. Var det inte hög inflation under den borgerliga regeringstiden? Det var ju då den faktiskt drevs upp. Förslag har nu lagts fram om förbättringar för barnfamiljerna. Jag har talat om för Karin Israelsson under en tidigare debatt att man i socialdepartementet nu tillsätter en arbetsgrupp som skall se över familjeekonomiska kommitténs och ensamförälderkommitténs förslag och som skall ta ett samlat grepp om detta för att finna vägar att förbättra situationen för de sämst ställda, dvs. barnfamiljerna.

Nils Carlshamre sade att det inte var något olycksfall i arbetet att han fanns med som reservant, och det var ju synd. Jag trodde det. Reservationens förslag lämnar nämligen fältet öppet för spekulation, om man kan ändra försäkringen just vid 55 års ålder för att hålla försäkringskostnaderna nere. Mellanskillnaden i kostnader för 33 resp. 93 dagar är inte tillkommen av en slump, utan det ligger försäkringsmässiga beräkningar bakom.

Tidigare har man inte haft något att erinra emot detta. Såvitt jag kan erinra

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till sjuk-
försäkringen,
m. m.*

mig har jag under min tid i riksdagen inte sett någon motion med förslag på detta område, men det föreslås så mycket nu, som man inte klarade av att själv göra tidigare.

Slutligen, Karin Israelsson: Det var Karin Söder som lade fram förslaget om att man icke längre skulle kunna ställa sig utanför ATP. Det var klokt av henne. Den inställningen borde kanske ha kommit till uttryck något tidigare. Men Karin Söder tänkte inte då på åldersgränsen 55 år och liknande. Nog hade det hört hemma i den då framlagda propositionen. Detsamma gäller för det ärende som skall behandlas efter detta. Nog borde Karin Söder i den då aktuella propositionen ha kunnat se till att de som berördes genom undantagande från ATP hade fått en förbättring, men det gjorde hon inte.

Anf. 123 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Också vi var väl medvetna om handikapporganisationernas massiva protester. De kunde inte gå oss förbi. Det hela var väl organiserat, så skrivelserna i samband med ändringsförslaget kom oss till handa.

En hög inflationstakt kan bekämpas, och det var vad regeringen Fäldin med framgång gjorde. Det har varit till fördel för barnfamiljerna.

Jag har stor respekt för den arbetsgrupp som skall gripa sig an med detta mycket stora problem. Det är inte bara det att problemet är stort, utan vi har i dag en ekonomisk situation som gör att man inte bara kan ösa pengar från en säker källa, utan det måste bli tal om omfördelningar inom de här systemen. Det kommer kanske att bli en betydligt besvärligare uppgift än det som vi i dag diskuterar.

När det gäller Doris Håviks oro inför framtiden skall jag be att få citera John Steinbeck, som säger: Förmågan att tänka annorlunda än i går skiljer den vise från den envise. – Jag tror att den förmågan är precis vad vi behöver i dagens situation.

Anf. 124 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Doris Håvik noterar att förslaget om något generösare karensregler för egenföretagare är någonting fullständigt nytt som hon aldrig förr hört talas om under sin långa tid i riksdagen. Doris Håvik och jag har varit nästan lika länge i riksdagen. Det är möjligt att hon har rätt. I så fall tycker jag att Doris Håvik och jag kan samlas i en gemensam glädje över att äntligen få hälsa en nykomling i det gäng av eviga följeslagare som hänger efter oss genom åren i form av år efter år likalydande motionsförslag.

Anf. 125 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Herr Carlshamre och jag kunde kanske enas om att det i den motionsflod som vi har i riksdagen faktiskt kunde vara nog med bisarra idéer.

Förmågan att tänka annorlunda än i går skiljer den vise från den envise, sade Karin Israelsson och citerade John Steinbeck. Ja, med en åsnas envishet försöker man här plädera för ett fullständigt omöjligt karenstidsförslag.

Karin Israelsson! Förslaget har ingen fördelningspolitiskt bra profil. Högriskskyddet var inte ett skämt. Det var för allvarligt för att man skulle kunna uppfatta det som ett sådant. Men för de människor som trodde att det räckte med tio karensdagar och att man sedan skulle få sjukpenning från första dagen var det en grovlig besvikelse, när de kom underfund med vad förslaget egentligen innebar. Det handlade om 15 eller 20 dagar, för det fanns en liten finurlighet i förslaget, som innebar att tjugodagarsregeln icke gällde för insjuknandedagen – den insjuknandedag som man icke ville kalla karensdag men som i praktiken var det.

Jagsade i debatten den 26 maj 1982, att om en byggnadsarbetare insjuknar vid ettiden på dagen, så räknas inte den dagen som insjuknandedag, även om han bevisligen har insjuknat och ligger på sjukhus. Dagen efter räknas som insjuknandedag. Då får han heller ingen ersättning. Sedan kommer två karensdagar. Det var centerns fördelningspolitik och omsorg om de utsatta grupperna.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Israelsson anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 126 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:17 behandlas tre motioner angående försäkringsskyddet för hemmamake. Ersättningsnivån har varit densamma sedan den 1 januari 1974 och är alltför 8 kr. per dag. Prisutvecklingen i samhället sedan 1974 har gjort att värdet av hemmamines sjukpenning väsentligt blivit urholkat. Motivet för att införa en sådan här ersättning var bl. a. de förhöjda kostnader som drabbar familjer när den som arbetar i hemmet blir sjuk.

Basbeloppet har höjts från 8 100 kr. i januari 1974 till 19 400 kr. i januari i år. Detta innebär att de bäst ställda inom sjukförsäkringen fått en höjning av sjukpenningen från 170 kr. per dag till nära 400 kr. Under den här tidsperioden har alltså den högsta sjukpenningen ökat med 230 kr. per dag, samtidigt som de hemarbetande fått nöja sig med oförändrad sjukpenning på 8 kr. Det finns ingen rättvisa i att det inte även där skett en uppräknings med hänsyn till förändringar i basbeloppet. Om så hade varit fallet hade det i alla fall rört sig om uppemot 30 kr. i dagsersättning.

I motion 1257 av Kersti Johansson och mig begär vi ett tillkännagivande till regeringen om behovet av en snar uppräknings av hemmamines sjukpenning.

Vi reseranter kan inte dela utskottets majoritets uppfattning att eftersom tidigare motioner i detta ärende hänskjutits till sjukpenningkommittén så vill man avvakta utredningens arbete. Vi menar att frågan har stor angelägenhetsgrad, och för de ungefär 400 000 personer det handlar om är det obegripligt att inte också realvärdet av denna sjukpenning kan återställas till 1974 års nivå och därefter uppräknas ärligen i förhållande till basbeloppets höjning.

Herr talman! Jag yrkar med det anförda bifall till reservation 4.

Torsdagen den
14 april 1983

Anslag till sjuk-
försäkringen,
m. m.

Reservation 5 i samma betänkande gäller egenföretagares rätt att välja karenstid vid sjukdom. Försäkrad med arbetsinkomst har formellt en karensdag, dvs. insjuknandedagen, medan då en rörelseidkare har en möjlighet att välja mellan 3, 33 eller 93 dagars karenstid. Motivet för denna valfrihet är att ge egenföretagaren möjlighet att påverka sina kostnader, sin sjukförsäkringsavgift.

Om anmälan om karenstid gjorts kan den försäkrade övergå till kortare karenstid eller ingen karenstid alls, men bara om han eller hon har god hälsa och inte är fyllda 55 år. Och det är denna sista passus som alltså utgör en särbehandling av äldre företagare som inte kan anses vara motiverad.

Nu sägs att bestämmelsen tillkommit för att förhindra spekulation med försäkringen. Att så misstänkliggöra en grupp i samhället är nästan på gränsen till diskriminering. Vi reser tvärtom menar att kravet på god hälsa vid övergången till kortare karenstid eller ingen alls borde vara ett tillräckligt krav för att nå detta syfte. Att därutöver ha kvar 55-årsgränsen är enligt vår uppfattning helt felaktigt. Vad är det som skiljer en 45-åring från en 55-åring, om man inte medicinskt kan bevisa detta, alltså med ett läkarintyg?

Vi anser därför att regeringen bör ges till känna vad vi anfört i reservationen om slopande av nämnda åldersgräns. Ändringen bör också komma dem till godo som återkallar ett undantagande från ATP och därmed blir anslutna till sjukpenningförsäkringen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall även till reservation 5.

Anf. 127 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Gunhild Bolander pläderar här för tre motioner, vari det föreslås en uppräknig av grundbeloppet för hemmamekaförsäkringen. Hon anser att beloppet skall återställas till det värde det hade 1974. Känns det inte något besvärande att det under åren 1976 till 1982 inte hände någonting? Man lät denna sjukpenning fortlöpande urholkas utan att någonting skedde. Nu kommer man och ber att den socialdemokratiska regeringen snabbt skall rätta till det man inte måttade med under de sex borgerliga åren.

Gunhild Bolander bör vara medveten om vad utskottet tidigare enhälligt uttalat då likalydande motioner överlämnats till sjukpenningkommittén. Gunhild Bolander har också i utskottet blivit informerad om att kommittén har för avsikt att lägga fram sitt betänkande under juni eller juli månad. Några av oss hyste farhågor för att det kan komma att dra ut något på tiden till augusti, men det kommer i varje fall att ske inom en mycket snar framtid.

På vilket sätt påskyndar det förslag som Gunhild Bolander framställer i sin reservation ärendets behandling? Inte alls! Man måste väl avvakta utredningen. Detta kallar jag snarare demonstration än praktisk politik.

Anf. 128 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! När argumenten tryter, börjar man tala om att ingenting hände under den sexårsperiod då vi hade regeringsansvaret. Men även om

man befinner sig i regeringsställning, fordras det att majoriteten är för ett förslag, för att detta skall kunna drivas igenom.

I samband med den höjning som skedde 1974 – från 6 kr. till 8 kr. – hade det varit lämpligt att utfärda en bestämmelse om basbeloppsuppräknings, för att på det sättet uppnå värdebeständighet. Då hade vi sluppit den diskussionen i dag.

Jag vet att sjukpenningkommittén har tagit upp dessa frågor och att man inom en relativt snar framtid är färdig med sitt arbete. Det är dock inte bekant vilket det slutliga förslaget blir. Det finns anledning att med skarpa understryka motionernas budskap till sjukpenningkommittén. Jag tror att man behöver fundera ytterligare över den här frågan.

Anf. 129 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Gunhild Bolander säger att argumenten tryter. Men i samma andetag framhåller hon att det på grund av politisk oenighet inte gick att få till stånd en lösning i den här frågan.

Menar Gunhild Bolander på fullt allvar att man skall plocka ut de tre aktuella motionerna? Det finns ju fler motioner i samma ärende, vilka hänvisats till sjukpenningkommittén. Skall de tre motionerna särbehandlas av en utredning som ett enhälligt socialförsäkringsutskott har gett i uppdrag att utreda denna fråga och att göra en prövning i positiv riktning? Ett riksdagsuttalande skulle väl inte innebära att behandlingen av ärendet påskyndades. Jag förutsätter att vi skall följa ett enhälligt socialförsäkringsutskott, enligt vilket utredningen skall handlägga frågan och göra en seriös prövning av hela ärendet.

Jag skall inte närmare gå in på reservationen om karenstiden och de egna företagarna. Det ärendet hade kammaren redan behandlat när Gunhild Bolander tog upp det. Jag kunde inte finna några nya argument beträffande den pläderingen. Det är emellertid intressant att det finns pengar när det gäller denna del av försäkringen.

Har Gunhild Bolander någon uppfattning om vad detta kostar? Jag utgår från att hon har uppgifter om kostnaden för ett genomförande av detta förslag – hon talar om en höjning till 30 kr. om dagen för 400 000 människor. Jag tror inte, Gunhild Bolander, att ni i centern utan vidare skulle begära något sådant om ni var klara över vilka kostnaderna blir. Jag väntar på ett svar.

Anf. 130 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Intet skulle vara oss i moderata samlingspartiet kärare än att vi fick tillfälle att markera vår höga uppskattning av hemarbetet i form av en rekommendation om omedelbar uppräknings av hemmarnas sjukpenningen. Vid sådana tillfällen skulle man verkligen vilja tänka med hjärtat i stället för med hjärnan. Men fullt så enkelt är det inte.

Det finns tre motioner i detta sammanhang. En av dem handlar om den frivilliga sjukpenningförsäkringen – det är en sak för sig. De båda andra handlar om den allmänna hemmarnas försäkringen. Så länge sjukförsäk-

Torsdagen den
14 april 1983

Anslag till folkpensioner m. m.

ringen i sitt nuvarande skick har funnits, har den här frågan varit svår. I själva verket är det så, att hemmakeförsäkringen inom sjukförsäkringen helt skiljer sig från sjukpenningförsäkringen i övrigt. Den har en helt annan karaktär. Vill man uttrycka sig mycket strikt, borde man säga att hemmakejukpenningen inte är en försäkringsförmån utan en över statsbudgeten finansierad form av bidrag i en given situation. Det betalas ju inga avgifter över huvud taget för den, utan alltsammans går över budgeten.

Det är klart att när man en gång har den måste man väl ändå tänka sig att den måste kunna anpassas till sitt belopp efter förändrat penningvärde o. d. Men här måste jag ändå ge Doris Håvik rätt: jag tror inte att det går att skynda på denna process när den är i gång. Det var f. ö. mitt under den period på sex år då Doris Håvik ansåg att ingenting hände – exakt mitt i den perioden, nämligen 1979 – som riksdagen, på förslag av ett enhälligt socialförsäkringsutskott, skickade frågan till sjukpenningkommittén, inte bara med instruktionen att behandla den utan också med instruktionen att behandla den positivt. Man har alltså beställt en lösning av frågan. Och det är riktigt att det förslaget kan väntas inom två, tre eller högst fyra månader. Hur man skall kunna få en snabbare reaktion genom ett annat riksdagsbeslut, det undandrar sig i varje fall min bedömning – jag tror inte att det går.

Det är skälet till att utskottet – med undantag för centerns ledamöter – denna gång inte har kunnat göra mer än som nu är gjort, erinra om den process som redan, på initiativ av samma utskott, är i gång och som rimligen går så fort som det f. n. är möjligt att få den att gå.

Det finns alltså ingen ovilja mot hemarbete, hemmake och hemmakejukpenning i allmänhet bakom detta.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 131 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 18 om anslag till folkpensioner m. m.

Anslag till folkpensioner m. m.

Anf. 132 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 133 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! När riksdagens majoritet i höstas tog ett principbeslut om att ändra basbeloppsberäkningen till de regler som gällde före den 1 januari 1981

röstade vi moderater för avslag på det förslaget. Vi hänvisade till att något lagförslag inte hade lagts fram i propositionen och ansåg att riksdagen borde avvakta med sitt ställningstagande i den här frågan till dess att regeringen lägger fram ett lagförslag.

Nu begärs i två motioner från centern och folkpartiet att riksdagen skall ändra principbeslutet från i höstas.

Vi konstaterar fortfarande att något lagförslag inte finns om återgång till tidigare beräkningsgrunder för basbeloppet. Därför kan vi inte ställa oss bakom någon ändring nu, utan vi menar att man får vänta tills regeringen lägger fram ett annat förslag innan man tar ställning på nytt.

Vi har därför i reservation 1 uttalat dessa principer. Det innebär att vi säger nej till den motivering för avslag som majoriteten har, där man upprepar den mycket egendomliga motivering som man tidigare haft i den här frågan, när man sade att besparingarna till följd av ändrade bestämmelser för beräkning av basbeloppet i det närmaste hade uteblivit och att beräkningsgrunderna skapat oro och osäkerhet om det framtida pensionsskyddet – och att man därför skulle återskapa tilltron till ATP-systemet genom en återgång till de bestämmelser som gällde före 1981.

Det är en mycket egendomlig motivering. Med de bestämmelser som gällde före 1981 har vi fått ett basbelopp på 19 400 kr., som regeringen genom ett särskilt beslut höjt med 300 kr. till 19 700 kr. Men om man hade haft de regler som gällde 1981–1982 och som fortfarande gäller, eftersom vi inte har någon ny lagstiftning föreslagen, skulle basbeloppet bli ungefär oförändrat. Majoriteten får försvara sin skrivning bäst den kan. Jag tycker ändå att det är egendomligt att föra ett sådant här resonemang. Man kan fråga sig: vilka är det som skapar oro? Det är verkligen inte pensionärerna själva som har medverkat till att skapa oro, utan oron var i stor utsträckning frambringad av protester och meningsyttringar som var tämligen grundlösa.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Nästa reservation som vi är med på är reservation 3. I den tas upp frågan om undantagande från ATP. Vid undantagande från ATP har pensionären blivit av med sitt pensionstillskott. Man har kopplat ihop dessa två saker. Jag tycker inte att pensionstillskott och ATP skall ha någonting med varandra att göra, i varje fall inte någonting avgörande. Det är två helt olika frågor och finansieras på helt olika sätt.

Vid undantagande från ATP får alltså pensionären inte pensionstillskott. Det tycker vi är fel av flera skäl, något som också framförs i reservationen. När tilläggs pensioneringen byggdes upp kunde man inte förutse att pensionstillskotten skulle kopplas ihop med ett undantagande från ATP och att pensionstillskott inte skulle vara någon förmån inom ATP-systemet utan en skattefinansierad låginkomstutfyllnad. Det är en inkomstutfyllnad för några av de svagaste grupperna i samhället, alltså för dem med bara grundpension. Vi menar att även personer med undantag från ATP skall få ta del av denna förmån. Vi menar vidare att de flesta som uppbär pensionstillskott inte direkt har bidragit till finansieringen av ATP. Personer som begärt undantagande har indirekt behövt betala mera skatt än de som varit

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

anslutna till ATP. De har inte haft ATP-avgifterna att dra av i sin deklaration.

Det finns alltså många skäl för att den här gruppen skall få pensionstillskott. Och framför allt gäller det två skilda system.

Vi tar även upp frågan om änkor. De som blir änkor efter personer med undantagande från ATP blir också av med sitt pensionstillskott. På den punkten har pensionskommittén föreslagit en ändring. Majoriteten menar att en sådan ändring är en förutsättning. Redan vid förra behandlingen av denna fråga i kammaren förutsatte majoriteten att regeringen snarast skulle vidta åtgärder för att frågan om pensionstillskott till änkor skall få en lösning. Men frågan övervägs fortfarande i departementet. I det läget menar vi att vi bör trycka på och kräva att förslag läggs fram i tid, så att ändringen kan träda i kraft den 1 januari 1984.

Därmed yrkar jag bifall även till reservation 3.

Anf. 134 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Utskottsmajoriteten fastslår i socialförsäkringsutskottets betänkande 18, som nu behandlas, något märkligt, nämligen att de besparingar som åstadkoms genom förändringar i metoderna för beräkning av basbeloppet, som infördes 1981, inte är huvudskäl till förändringarna. Så här skriver nämligen utskottet: "Utskottet fann mot denna bakgrund att det snarare var en långsiktig urholkning av pensionssystemet som eftersträvats än kortsiktiga besparingar."

Låt mig med detta som bakgrund ställa en fråga till de socialdemokratiska företrädarna i socialförsäkringsutskottet. Ni har nu också accepterat basbeloppsräkningsmetoden för detta år. Vad är då ert skäl, annat än att urholka pensionssystemet?

Jag antar att svaret är givet: Det gäller att komma till rätta med vårt lands ekonomiska problem, och då måste även dessa åtgärder prövas. Jag vill med detta fastslå att det är illasinnat av utskottsmajoriteten att påstå att vi från centerpartiet på detta sätt på lång sikt skulle urholka pensionssystemet. Det är tvärtom vårt mål att på sikt skapa resurser för att bibehålla och slå vakt om värdesäkring av pensionerna. Vi såg det däremot som märkligt att höjning av spritskatt, tullar och energipriser skulle ge kompensation i pensionen. Detta synsätt har också accepterats för 1983 av socialdemokraterna.

Basbeloppet förändras numera en gång per år. Pensionärerna får alltså på samma sätt som löntagarna sina ekonomiska villkor ändrade en gång per år. Detta besparingsalternativ har också accepterats av socialdemokraterna.

Den oro som basbeloppsförändringen sägs ha skapat för det framtida pensionsskyddet och ATP-systemets hållbarhet vill man, som utskottsmajoriteten skriver, dämpa genom att återföra tilltron till ATP-systemet. Hur ser där verkligheten ut? Låt mig citera LO-tidningen. Där sägs:

"Allt tyder nu på att man från fackligt håll överväger att begära en utredning om pensionssystemet. Vi behöver se över finansieringen av ATP, utvärdera systemets konstruktion och titta på hur index skall beräknas, säger Karin Lund på LO."

Inte är detta citat ett utslag av annat än en öppenhet när det gäller att diskutera det framtida pensionssystemet. Man kan inte fortsätta att, som socialdemokraterna hittills gjort, betrakta ATP-systemet som närmast heligt. Vi kan konstatera att avgifterna till ATP måste höjas från 9,8 % till 14,8 % av lönesumman under åren 1985–1989 om pensionsutbetalningarna skall täckas med enbart avgifter.

Med detta som bakgrund måste det te sig naturligt att ta upp pensionssystemets skörhet till diskussion. Antalet ATP-pensionärer växer, och produktionen i landet är för låg för att nuvarande avgifter skall räcka till för pensionsutbetalningarna. Sanningen är att oron över pensionssystemet knappast dämpas enbart med basbeloppsförändringar. Detta tyder bara på behovet av åtgärder av den typ som regeringen Fäldin genomförde.

Med detta yrkar jag bifall till vår reservation 2.

En grupp pensionärer som fått uppleva baksidan av ATP-systemet är de kvinnor som nu är änkor och tidigare varit gifta med män som varit undantagna från ATP. En sådan änka tillerkänns ej pensionstillskott efter makens död. I centermotioner framförs krav på ett tillrättaliggande av dessa förhållanden. Pensionskommittén har i sitt slutbetänkande Familjepension föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantag såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som änkepension. Detta anser vi reservanter borde vara möjligt att snarast besluta, så att förslaget kan träda i kraft den 1 januari 1984. Den som vid införandet av ATP-systemet begärde undantagande kan i dag som ålderspensionär komma att uppbära grundbeloppet inom folkpensioneringen som enda pension. Dessa människor kunde rimligtvis ej förutse att pensionstillskott skulle införas 1969 och inte heller de bestämmelser som då blev följden. I olika motioner framförs krav på att dessa förhållanden skall tillrättaläggas, så att pensionstillskott skall tillerkännas dem som en gång begärt undantagande från ATP-systemet.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till reservation 3 i socialförsäkringsutskottets betänkande 18.

Anf. 135 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag har till socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:18 fogat två reservationer, som jag kort vill kommentera. Den första gäller den övre hyresgränsen avseende kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Jag vill här gärna framhålla att de borgerliga gjorde en bra sak, när de lade fram sitt förslag om ett statsbidrag uppgående till 43 %, under förutsättning att kommunerna genom KBT täckte minst 80 % av bostadskostnaden upp till en övre gräns. Detta fick som följd ett mera jämnt bostadsbidrag för pensionärer oberoende av var i landet de råkade vara bosatta.

Men knappast hade underskriften torkat, innan den borgerliga regeringen var beredd att riva upp beslutet. De s. k. sparpaketen duggade tätt. Regeringen skar inte bara ner statsbidraget. Den införde också en nedre gräns under vilken hyran inte berättigade till statsbidrag. 80 kr. i botten på

Anslag till folkpensioner m. m.

Torsdagen den
14 april 1983

---

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

hyran skulle pensionärerna själva betala. Och från den 1 april i år utgår statsbidraget bara med 25 % av en bostadskostnad mellan 80 kr. och 800 kr. per månad för en ensamstående och 950 kr. per månad för makar.

Dessutom har inkomstgränsen – dvs. gränsen för den inkomst som pensionär hade rätt att ha utan att bostadstillägget påverkades – sänkts, vilket för många pensionärer betytt sänkta och i en del fall helt förlorade bostadstillägg. Till detta kommer att hyrorna aldrig tidigare har höjts i samma takt och omfattning som under denna tid.

Det är inte särskilt svårt att konstatera att en kraftig urholkning av bostadstilläggen för pensionärerna skett under de senaste åren. Vpk:s förslag att man skall höja den övre hyresgränsen inom KBT-systemet med 50 kr. per månad är därför ett rimligt krav med hänsyn till dagens hyreskostnader.

För de äldre är den egna bostaden ofta den enda tryggheten och det i tillvaron som ger möjlighet till kontakt med samhället i övrigt. Det torde inte heller längre vara obekant för någon att pensionärer sätter en bra, anpassad bostad högst upp på önskelistan.

Även om det skett en förbättring av bostadsstandarden över lag, bor fortfarande många äldre i omoderna och dåligt anpassade bostäder.

Vore det inte meningsfull sysselsättning för många arbetslösa byggnadsarbetare att få sanera och anpassa det äldre bostadsbeståndet till bra bostäder för pensionärer? Att man gör det möjligt för de äldre att bo kvar i sina bostäder är också det mest ekonomiska för samhället som helhet. I dag finns det på institutioner en alltför stor andel äldre, som med en anpassad bostad och hemhjälp skulle kunna flytta ut till ett mera normalt liv. Här kan bostadskostnaden bli ett hinder, om inte bostadstillägget följer hyresutvecklingen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 4 till betänkandet.

Den andra reservationen har föranletts av en socialdemokratisk motion, som tar upp ett viktigt problem som också hänger samman med bostadstillägget till pensionärer. I motionen påpekas hur ägandet av ett litet fritidshus negativt påverkar rätten till bostadstillägg.

Här är det ofta kvinnor som drabbas. Dels lever kvinnorna längre än sina män, dels har våra nuvarande kvinnliga pensionärer i stor omfattning liten eller ingen ATP. Men som ägare av en liten fritidsstuga klassas de som förmögna efter den senaste fastighetstaxeringen. En stuga kan vara hur enkel som helst, men på en tomt i ett attraktivt område blir det ändå ett högt taxeringsvärde.

Men en fritidsstuga ger inga inkomster. Tvärtom är ägandet förenat med en rad utgifter, bl. a. för telefon, lyse, sophämtning, väg- och föreningsavgifter, för att inte tala om underhållskostnaderna. Folkpensionärer som ovanpå detta mister större delen av eller hela bostadstillägget försätts i en ohållbar ekonomisk situation.

Kvar finns då bara ett alternativ – att sälja sommarhuset, för att få råd att äta och bo. Först när större delen av försäljningssumman ätit upp, uppfyller pensionären på nytt kraven för bostadstillägg. Även de här fallen kan få

ekonomiska konsekvenser för samhället. Genom att det byter den aktivitet som fritidshuset kan ge mot passivitet i en lägenhet påverkar det pensionärens hälsotillstånd med ökad risk för institutionalisering, med ökade kostnader för samhället som följd.

Tyvärr tror jag inte att det förslag som ställs i motionen är en möjlig lösning på problemet. Där föreslås nämligen att samhället i någon form kunde göra en in-teckning i fastigheten, motsvarande det belopp som bostadstillägget annars årligen skulle reduceras med, som sedan skulle komma kommunen resp. staten till godo vid en försäljning eller bodelning.

Även om vpk har den bestämda uppfattningen att beskattningen av arv och förmögenheter bör höjas, framstår motionen i denna del som ogenomförbar. Kvar står kravet på en allmän översyn av bestämmelserna om inkomstprövningen. Jag yrkar också bifall till reservation 5 till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 18.

Anf. 136 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi nu diskuterar är från många synpunkter ett intressant dokument. Det är också avslöjande för det sätt varpå de borgerliga partierna agerat då det gällt grundläggande trygghetsfrågor. När den borgerliga regeringen på hösten 1980 inledde den sociala nedrustningen riktade man ett av sina främsta angrepp mot ATP och pensionssystemet.

Man motiverade den uppseendeväckande förändringen av basbeloppsberäkningarna med nödvändigheten av att spara pengar. Att de s. k. besparingarna sedan i huvudsak skulle gå ut över pensionärer, handikappade, arbetsskadade och vårdbehövande bekymrade de borgerliga mindre.

Det beslut som de borgerliga med utslagsröstens hjälp drev igenom i december 1980 innebar som bekant att man i fortsättningen vid fastställandet av basbeloppet skulle bortse från ändringar av bl. a. energipriser. Det motiverade man med att effekterna av oljeprishöjningarna skulle bäras av alla grupper i samhället.

Vi hade anledning påpeka att den konstruktion som den borgerliga regeringen tillyxade för beräkningen av basbeloppet i fortsättningen var så utformad att även oljeprishöjningar som blev lägre än höjningarna av andra varor skulle medföra en standardsänkning för kommande pensionärer.

Man hade med andra ord lyckats konstruera ett system för basbeloppsberäkningarna som skulle ha inneburit en fortlöpande urholkning av pensionsrätten. Det berodde främst på att beräkningsgrunderna var utformade så, att de prisförändringar som fortsättningsvis skulle beräknas påverkade index med endast 90 %. Även om energipriserna inte ökade mer än övriga priser, skedde ändå en urholkning av basbeloppsindex, som redan efter fem år kom att uppgå till 4,5 %. Skulle energipriserna öka mer än konsumtionspriserna, vilket man vid beslutet 1980 också räknade med skulle ske, medförde detta en ännu snabbare urholkning av det framtida pensionsskyddet. På sikt skulle detta leda till att en genomsnittlig inkomsttagare skulle få sin kommande ATP-pension sänkt från 65 till 45 %.

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

I vår reservation till utskottsbetänkandet hösten 1980 hade vi anledning att ingående belysa konsekvenserna av de åtgärder de borgerliga stod i begrepp att genomdriva. Men vi talade för döva öron – då liksom vid upprepade senare tillfällen. Det kunde inte tolkas på annat sätt än att det snarare var den långsiktiga urholkningen av pensionssystemet man eftersträvade än kortvariga besparingar – det vill jag säga till Karin Israelsson.

Den socialdemokratiska valsegern i fjol gav oss möjlighet att få till stånd en återgång till de tidigare beräkningsgrunderna för basbeloppet.

Från januari i år återknyts värdesäkring av pensionsförmåner och andra socialförsäkringsförmåner till den allmänna prisutvecklingen enligt konsumentprisindex. Det innebär att de tidigare reglerna slår igenom vid beräkningen av basbeloppet för år 1984.

Mot denna bakgrund och med facit i hand av bl. a. utvecklingen av oljepriserna i förhållande till andra priser borde den enda rimliga konsekvensen varit att de borgerligas manipulering med basbeloppet utgjort ett avslutat kapitel. Tyvärr är så inte fallet. Centern och folkpartiet kommer igen med krav på en återgång till de beräkningsgrunder för basbeloppet som man drev igenom 1980.

Det kan inte längre vara besparingar i budgeten som föranleder de båda mittenpartierna att kräva en återgång till sina tidigare tillyxade basbeloppsberäkningar. Man får med andra ord misstanken bekräftad att det är den långsiktiga urholkningen av pensionssystemet man är ute efter. De gamla motsåndarna till ATP bekänner återigen färg.

Till de gamla ATP-motståndarna hör sannerligen också moderaterna. Liksom i höstas förankrar man emellertid sin reservation i ett sorts uppskovsresonemang. Man säger sig vilja avvakta regeringens lagförslag, innan man tar slutlig ställning. Och så uppstår den något besynnerliga situation som vi hörde herr Åkerlind tala om, att man också yrkar avslag på centerns och folkpartiets motionsyrkanden. För det kan väl inte vara så att moderaterna kommit till insikt om att centerns och folkpartiets förslag inte ger några besparingar?

Någon tveksamhet eller brist på kurage har vi ju annars inte upplevat från moderaternas sida då det gällt att attackera viktiga sociala reformer för att med s. k. besparingsmotiv väsentligt försämra dem.

Herr talman! Den diskussion som förts om ATP under senare tid ger mig anledning att med kraft understryka vikten av en fortsatt vakthållning kring ATP. Genom sina attacker mot pensionssystemet har de borgerliga i hög grad medverkat till att skapa oro vad gäller pensionstryggheten för framtiden.

I propagandan mot ATP har vi hört det upprepade talet om att AP-fonden kommer att ta slut och att vi inte har råd att garantera ATP-pensionärerna deras framtida pensioner. Följdverkningarna av denna propaganda har vi också upplevat – en kraftigt ökad privatisering av pensionstryggheten genom privata och dyra pensionsanordningar, som främst blir förbehållna de bättre situerade grupperna i samhället.

Propagandan mot ATP har uppenbart berett marken för en omfattande

ackquisition av privata pensionsförsäkringar. Tydligt föreligger också goda ekonomiska förutsättningar på detta område för egna privata pensionsförsäkringar. Det må nu vara en sak. Det allvarliga är om denna utveckling underblåses av en propaganda, som går ut på att man inte längre kan lita på ATP.

Vi får senare under året anledning återkomma till de viktiga frågorna om ATP och den framtida utvecklingen med anledning av att regering och riksdag skall besluta om utgiftsuttagen för perioden 1985 t. o. m. 1989. Det finns emellertid skäl att i detta sammanhang erinra om några av de grundläggande principer som ATP är uppbyggd på.

Herr talman! I dagarna för 25 år sedan, nämligen den 25 april 1958, fällde den borgerliga majoriteten i riksdagens andra kammare den socialdemokratiska regeringens förslag om en lagfäst tilläggs pension. Den 1 juni ägde sedan det historiska pensionsvalet rum. Det valet blev en framgång för socialdemokratin och därmed också för pensionsfrågans lösning efter de riktlinjer vi förordade. Efter det slutliga riksdagsbeslutet 1959 trädde ATP-reformen i kraft 1960.

ATP blev en av vår tids största sociala trygghets- och rättvisereformer. Den lagfästa tilläggs pensionen skall garantera en i huvudsak bevarad standard på ålderns dar. Den rätten hade före ATP endast vissa tjänstemannagrupper, främst stats- och kommunalanställda. Arbetarna och vissa andra grupper saknade den rätten och den tryggheten.

ATP är uppbyggd på ett s. k. fördelningssystem. Härigenom blev det möjligt att värdesäkra pensionerna. Värdesäkring är en av de viktigaste grundpelarna för ATP. Det är denna värdesäkring som vi på nytt har fått lov att föra en strid om med de borgerliga partierna.

Den viktiga AP-fonden, som i dag omsluter över 200 miljarder kronor, tillkom för att bl. a. klara pensionsutbetalningarna även vid konjunktur nedgångar och samtidigt vara en utjämnande faktor då det gällde förskjutningarna i befolkningens ålderssammansättning. Fonden utgör således en buffert i pensionssystemet för att den skall dels motstå de påfrestningar som en konjunkturdgång kan innebära, dels bidra till att bära de ökade kostnader som successivt höjda pensioner innebär och dels klara ökningen av antalet ATP-pensionärer. Direktör Krister Wickman framhåller i sin översikt i årsredogörelsen för AP-fonden, att fonden under de närmaste åren får "ikläda sig sin roll som buffert – dvs. med en del av sina ränteinkomster finansiera de uppkomna underskotten, som kan uppskattas till knappt 4 miljarder kronor för 1983 och till drygt 6 miljarder kronor för 1984. Naturligtvis räcker ränteinkomsterna, som för 1983 kan beräknas uppgå till 22 miljarder kronor, väl till för denna finansiering."

Då det gäller höjningen av ATP-avgifterna har Krister Wickman framhållit, att det inte behövs så drastiska höjningar under återstoden av 1980-talet som riksförsäkringsverket föreslagit. Och han gjorde det tillägget, att ATP-systemet är mer motståndskraftigt än vad folk tror.

Efter detta borde talet om ATP-systemets opålitlighet upphöra, i vart fall som ett försäljningsargument för privata pensionsförsäkringar. Naturligtvis

Torsdagen den
14 april 1983

---

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

är det av grundläggande betydelse att vi kan föra landet ur den ekonomiska krisen. Skulle vi inte lyckas med detta, kommer mycket av den välfärd vi byggt upp att utsättas för stora påfrestningar. Genom att få ned inflationen, få till stånd en ekonomisk tillväxt och få människor i arbete skapar vi också en säker grund för den trygghetspolitik vi byggt upp.

Det är också landets pensionärer införstådda med. Deras egna organisationer har förklarat sig beredda att göra samma uppoffringar som andra grupper för att lösa den ekonomiska krisen genom att avstå från kompensation för de prisstegringar som följer av devalveringen. Härigenom har pensionärerna markerat sin vilja att medverka vid återuppbyggnaden av vårt lands ekonomi. Denna engångsåtgärd är ett viktigt bidrag för att våra ansträngningar att bekämpa krisen skall bli framgångsrika.

Herr talman! På nytt har centern och moderaterna fogat en reservation till utskottsbetänkandet om pensionstillskotten vid undantagande från ATP. Och på nytt har vi fått lyssna till den märkliga argumentation som representanterna för de båda partierna för i denna fråga. Det bör noteras att folkpartiet hittills inte anslutit sig till denna vilseledande argumentation.

Låt mig med några ord erinra om vad vi egentligen diskuterar.

Pensionstillskotten, som infördes 1969, tillkom för att förbättra förmånerna för de pensionärsgrupper där behovet av pensionstryggheten var mest framträdande. Vid den inkomstprövning som görs för pensionstillskott beaktas endast ATP. Detta gäller även för dem som är eller varit undantagna från ATP.

Bakgrunden är att de som själva valt att stå utanför ATP-systemet inte skall få en förmån som de inte skulle ha fått om de varit med i ATP. I annat fall inträder den effekten att en person som inte är med i ATP, och således inte betalar motsvarande avgift, i stället för ATP får pensionstillskott, utan att själv ha bidragit till kostnaderna.

Personer med undantagande från ATP har haft minst sagt upprepade möjligheter att återkalla sitt undantagande. Vid införandet av den allmänna försäkringen 1963 fanns en övergångsbestämmelse med möjlighet till sådant återkallande. Återkallelsen påverkade inte heller den försäkrades rätt att i framtiden på nytt anmäla undantagande.

När lagen om pensionstillskott trädde i kraft 1969, föreskrevs dessutom att för den som återkallat sitt undantagande med verkan från 1 januari 1963 skulle pensionstillskottets storlek inte påverkas av ett sådant undantagande. Återkallelse av undantagande har därefter varit möjlig vid upprepade tillfällen, bl. a. 1974, under hela 1976 och 1977.

Centern har ett tvetydigt, för att inte säga generande, förflutet i denna fråga. Vi vet hur deras propaganda bedrevs mot ATP. På grundval av pensionskommitténs förslag föreslog sedan Karin Söder 1981 ett direkt förbud för egna företagare att ställa sig utanför ATP. Vid detta tillfälle hade ju centern haft möjlighet att föreslå att de pensionärer som stått utanför ATP och därigenom inte haft något pensionstillskott skulle ha fått det. Sådana förslag från centern när partiet var i regeringsställning har lyst med sin frånvaro.

Inte ens när man sedan kom med ett pensionstillskott på 2 % från den 1 juli 1982, för att kompensera försäringarna av pensionerna som man drivit igenom, ansåg man att de som hade undantag och som också drabbats av försäringarna borde få del av detta extra pensionstillskott. Men nu passar det att på nytt driva en osaklig propaganda i denna gamla fråga, som aldrig behövt bli någon fråga alls, om inte centern redan från början ställt sig negativt till ATP-reformen och under årens lopp fortsatt att misstänkliggöra och bekämpa den.

Då det gäller änkas rätt till pensionstillskott när maken varit undantagen från ATP, är situationen delvis en annan. Jag skall inte här gå in på detaljer. Jag vill bara påpeka att pensionskommittén i ett enhälligt betänkande föreslagit generella ändringar som innebär att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka, oberoende av makes undantagande. Med hänvisning till att man i årets budgetproposition anmält att en proposition kommer att framläggas under 1983 på grundval av pensionskommitténs betänkande, förutsätter utskottet att frågan om pensionstillskott till änkor får sin lösning.

Vad gäller vpk:s reservation om en höjning av den övre hyresgränsen inom det statskommunala bostadsbidraget har vi, när frågan tidigare behandlats, framhållit att vi i fortsättningen kommer att arbeta för att skapa utrymme för att återge de sociala förmånerna det värde de tidigare haft. I den ekonomiska situation som landet nu befinner sig i nödgas vi emellertid prioritera. Därvid har det varit nödvändigt att i första hand återställa förtroendet för pensionssystemet.

Herr talman! Framför allt centern har under senare tid bedrivit en i alla avseenden osaklig och missvisande propaganda mot ATP och vårt pensions-system. Man har anledning fråga vilken avsikten egentligen är. Vi vet att med hänsyn till de intressen partiet företräder, vad gäller vissa egenföretagares och jordbrukares inkomstförhållanden, har centerpartiet egentligen aldrig accepterat den s. k. inkomstbortfallsprincipen i vårt sociala försäkringssystem, dvs. att man skall vara garanterad en någorlunda bevarad standard på ålderns dar. Denna centerns inställning är en sak, men när man på grundval härav söker föra folk bakom ljuset med djupt missvisande och demagogiska jämförelser vad gäller det reella utfallet av den pensionstrygghet vi skapat, då finns det anledning reagera. Man jämför exempelvis pensionen för det relativa fåtal folkpensionärer som själva valt att ställa sig utanför ATP och därför ej har pensionstillskott, med dem som har den högsta ATP-pensionen. Samtidigt underlåter man att tala om att de allra flesta folkpensionärer som inte har ATP är tillförsäkrade pensionstillskott. Centern talar inte heller om att alla folkpensionärer utan sidoinkomster får fullt kommunalt bostadstilllägg och dessutom inte behöver betala skatt. Den som har högsta ATP har inget KBT och dessutom betalar han skatt. När vi diskuterade dessa frågor i december i fjol hade jag anledning påpeka, att ATP-pensionären med 75 000 kr. i inkomst, vilken centern flitigt använt för att exemplifiera de s. k. orättvisorna, har visserligen en bruttopension som i år överstiger folkpensionens grundbelopp med 58 000 kr. Men sedan pensionstillskott och

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

kommunalt bostadstillägg lagts till folkpensionärens grundpension och ATP-pensionären betalat skatt på sin pension, kan skillnaden mellan de båda pensionärernas nettobelopp uppgå till bara ca 5 000 kr., beroende på storleken av det kommunala bostadstillägget och den kommunala skatteutdebiteringen. Naturligtvis är centern medvetet om hur det i verkligheten förhåller sig, vilket inte hindrar att man fortsätter denna inte särskilt uppbyggliga trafik. Inför vårt utskottsbetänkande, som behandlades i december i fjol, hade vi tagit fram ett omfattande material om dessa faktiska förhållanden. Det borde ha gett centern ett värdefullt informationsmaterial för en upplysningsverksamhet inom de egna leden. Det är uppenbart att det behovet alltjämt kvarstår.

Låt mig slå fast att socialdemokratien och den samlade arbetarrörelsen kommer att slå vakt om ATP och pensionstryggheten nu och i framtiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 18.

Anf. 137 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Sven Aspling har beskrivit tillkomsten av ATP-systemet och jag kan förstå att han känner sig ett med det systemet.

Nu ser dock verkligheten annorlunda ut än när ATP-systemet genomfördes. Det systemet byggde på helt andra förutsättningar än dagens. Det är dessa förutsättningar och inte centerns sätt att reagera som nu gör att oron inför ATP-systemet är stor, inte bara i den här kammaren utan även ute i landet.

När ATP infördes hade världsmarknadspriserna på svensk export stigit under hela efterkrigstiden. Nu råder omvända förhållanden – priserna sjunker relativt sett och även importen på svenska basvaror.

Jag skall citera litet grand ur riksförsäkringsverkets pressmeddelande där det står: "Förhållandet mellan den förvärvsarbetande delen av befolkningen och den del som får ATP förändras kraftigt. 1982 går det fyra förvärvsarbetande på en ålders- eller förtidspensionär inom ATP. 2 030 är förhållandet två förvärvsarbetande per ålders- eller förtidspensionär inom ATP."

Vi vet också att pensionerna för 1982 beräknas kosta 27 miljarder kronor, medan avgifterna uppgår till 26,6 miljarder kronor. För första gången täcks således inte pensionsutbetalningarna av avgifterna.

AP-fonderna är inte den buffert som man ibland inbillar sig att de skulle vara när det gäller utbetalningarna av ATP-pensionerna.

"Fondkapitalet består mest av obligationer, med låg ränta. Dem kan ingen leva av. 60 procent har placerats i stats- och bostadsobligationer, vilkas 'avkastning' till stor del finansieras av skattemedel."

Om ATP inte reformeras måste avgifterna höjas, troligen med det dubbla till år 2000."

Det senare har jag hämtat ur en artikel i Dagens Nyheter den 3 mars 1982.

Därefter återgår jag till vad riksförsäkringsverket skriver. De skriver att det naturligtvis finns förutsättningar för att ATP-systemet skall lyckas i sin

nuvarande utformning, men det kräver något helt annat än den situation som Sverige i dag befinner sig i. Det krävs att man åstadkommer en ekonomisk tillväxt, utrikesbalansen måste återställas, budgetunderskottet måste minskas kraftigt och inflationen måste begränsas.

Det är alltså stora ingrepp som fordras för att ATP-systemet skall behålla den värdesäkring som det var menat att det skulle göra. Det är den verkligheten som talar emot ATP-systemet i dag. Det är inte centerens sätt att agera.

Även inom de egna kretsarna har man insett detta och man skriver i en artikel i LO-tidningen nr 50-52, 1982, om det här förhållandet.

Den sociala nedrustning som Sven Aspling med förkärlek håller sig till när han betraktar de borgerliga regeringsåren är inte en nedrustning utan det är ett sätt att slå vakt om de förmåner som vi tycker är viktiga att vi får behålla i vårt land. Sverige är dock det land som har den allra högsta standarden i världen. Jag tror inte att vi på något sätt kommer att uppleva någon krissituation med de små ingrepp som hittills har gjorts i det system vi har tillförsäkrat oss under tider av ständig tillväxt. De vallöften som socialdemokraterna kom med under hösten och som gav dem en maktposition i regeringsställning har blivit kostsamma. De var nog dyrare än vad man hade räknat med.

Jag antar att man även i den regering som i dag sitter har problem med att få budgeten att se något så när hyfsad ut. Jag antar att man också kommer att titta på de besparingar som den borgerliga regeringen har föreslagit tidigare. Ett sådant förslag var ju att man för KBT inte skulle få statsbidrag för mer än 80 %. Detta kritiserades starkt när det genomfördes, men socialdemokraterna har inte rivit upp den besparingen.

Anf. 138 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Sven Aspling säger att den besynnerliga situationen har uppstått, att moderaterna yrkar avslag på centerens och folkpartiets motioner när det gäller att på nytt ändra principbeslutet om basbeloppsberäkningen. Men det är inte ett dugg besynnerligt! Vi har ju hela tiden sagt – i höstas lika väl som nu – att vi vill ta ställning till en förändring när vi har ett lagförslag att ta ställning till. Vi hade inget lagförslag i höstas, och vi har inget lagförslag nu. Vi tog ställning i höstas mot den då liggande propositionen, och vi tar ställning nu mot ett principbeslut om en ändring tillbaka – båda gångerna med motiveringen att vi inte har något lagförslag att ta ställning till. Detta är inte ett dugg besynnerligt.

Sven Aspling varnar för att underblåsa propaganda som går ut på att ATP-systemet inte är att lita på. Jag håller med om det. Vi moderater skall i varje fall inte följa det dåliga exempel som en del motståndare nedlät sig till före 1982 års val, att skapa oro genom demonstrationer och skräddade uttalanden om hur illa det skulle gå för pensionärerna. Detta dåliga exempel skall vi inte följa. Vi skall tala om vad som händer.

Sven Aspling har sagt att av räntorna i ATP-fonden tar man 4 miljarder 1983 och 6 miljarder 1984, och det är väl riktigt. Men vad händer i framtiden?

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

Det kan man fråga sig. Vi skall inte skapa oro, men det räcker med att se på vilka framtida avgifter som riksförsäkringsverket har räknat fram för att man skall börja fundera över hur det kommer att gå i framtiden. Den frågan måste vi ställa oss, och vi måste vara beredda på de åtgärder som måste vidtas för att säkra och skydda ATP-systemet.

Anf. 139 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! När jag lyssnar på Karin Israelsson finner jag att hon representerar någonting som är mycket karaktäristiskt för centerpartiets sätt att debattera och agera i pensionsfrågorna. Det är ett misstänkliggörande jag upplever. Vi hörde det alldeles nyss.

Jag använde litet tid för att mot bakgrunden av den diskussion som har förts om ATP belysa det faktiska läget, bl. a. genom att citera direktören för AP-fonderna, Krister Wickman. Jag skulle kunna gå vidare. Styrelserna för de tre AP-fonderna har för någon tid sedan till socialdepartementet gett remissvar på riksförsäkringsverkets utredning beträffande avgifterna – och i styrelserna finns ju centerpartister, Karin Israelsson. De enhälliga styrelserna säger följande:

”Även om man använder de pessimistiska antaganden rörande reallöner och realränta som riksförsäkringsverket valt att arbeta med i sitt huvudalternativ, skulle någon dramatisk försämring inte inträda i ATP-systemets status, om avgiftshöjningen begränsades till en halv procent per år. Utgår man i stället från vad som framstår som fullt realistiska men mindre pessimistiska antaganden – framför allt gäller detta realräntan på fondens nyplaceringar – förstärks skälen för en försiktigare upptrappning av avgifterna än den som riksförsäkringsverket föreslagit.”

Jag citerade tidigare vad Krister Wickman sade.

ATP-systemet är mycket mer motståndskraftigt än vad folk tror. Men nog har centern medverkat till att få folk att tro motsatsen.

Jag skulle också, herr talman, vilja ta upp några andra ting, som i varje fall förekommer ute på fältet. Jag såg häromdagen ett TT-tal av centerns partiordförande som är ett annat exempel på missvisande uppgifter. Han säger: Den med full ATP får genom socialdemokraternas vallöften över 9 000 kr. att lägga till sin pension på 86 330 kr., medan undantagspensionärerna, de ca 20 000 som saknar alla tillägg och som bara har folkpensionen, endast får ett påslag på 1 805 kr. på sina 16 910 kr. per år.

Om detta är att säga två saker. För det första är det viktigt att komma ihåg och att upplysa om att det tidigare undantagandet endast påverkar rätten till pensionstillskott men inte rätten till kommunalt bostadstillägg.

För det andra är det viktigt att påpeka att det som partiordförande Fäldin här har pekat på helt enkelt är en naturlig konsekvens av värdesäkringen. Det har med värdesäkringen att göra. Observera! Varje krona är lika värdesäkrad. Det är alltså fråga om en automatik, som just är grundad på att pensionerna är värdesäkrade. Själva automatiken har inte centern föreslagit någon ändring av. I sex år satt man i regeringskansliet och räknade upp pensionerna precis på samma sätt, dvs. på grundval av basbeloppsföränd-

ringarna. Vad ni sedan i sak åstadkom var bara försämringar för pensionärerna.

Om nu centern anser att de skillnader i inkomst som finns under den förvärvsaktiva delen av livet skall tas bort i och med att man blir pensionär, vilken nivå anser då centern att pensionärerna skall leva på i fortsättningen? Hur skall detta ordnas? Och hur länge tänker ni fortsätta med denna trafik? Vad är avsikten? Är ni helt enkelt ute efter att riva upp ATP-systemet? Det är den frågan vi har ställt, och det finns motiv för att göra det.

Får jag sedan säga – eftersom Allan Åkerlind har varit inne på det i några sammanhang – att pensionstillskotten inte utgör någon allmän låginkomstutfyllnad. De tillkom för att förbättra situationen för de pensionärer som på grund av avsaknaden av löneinkomster eller låga sådana saknade ATP eller hade en låg ATP. Låt mig också gärna tillägga att man i pensionskommittén var enig om att undantagandet skulle slopas. Även i fråga om dem som hade begärt undantagande från ATP förelåg i stort enighet om att ingen ändring av bestämmelserna skulle ske. Det gällde såväl moderaterna som folkpartiets representant. Centerns representant hade ett i hög grad dämpat förslag om ett halvt pensionstillskott – det var allt. Och i sex år hade ni haft möjligheter att ändra detta. Ni gjorde det inte.

Herr talman! Jag vill bara tillägga att det är viktigt med en vakthållning kring pensionstryggheten. Det har varit motivet för att jag denna kväll ingående har redovisat de fakta som föreligger både vad gäller ATP och vad gäller folkpensionerna.

Anf. 140 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag instämmer i det Sven Aspling sade i den avslutande meningen, att vakthållningen kring pensionstryggheten är viktig. Den är synnerligen viktig i dag. Men om man verkligen vill slå vakt om pensionsystemet – och jag tror att den enigheten finns – får man inte förneka verkligheten.

Krister Wickman påstår att man med 0,5 % avgiftshöjning per år kan se till att fonden har möjligheter att ge avkastning. 0,5 % låter mycket litet, men med en höjning år efter år med 0,5 % är man snart uppe i ett mycket högt avgiftsuttag. Finns det då reella möjligheter att klara det avgiftsuttaget?

Det här är en verklighet som är nog så bister. Att jag pekar på detta är inte för att skrämna någon, utan jag tycker det är en beskrivning av hur situationen verkligen är. Det visar på nödvändigheten av att man ser över systemet för att rädda så mycket som möjligt av det.

Centerpartiet hade en annan uppfattning i ATP-frågan. Vi ställde oss bakom förslaget när det vann gehör i riksdagen. De som skulle ha straffats för att centerpartiet hade en annan uppfattning är de som nu inte får sina pensionstillskott, därför att de begärt undantagande från ATP-systemet. I vår reservation har vi framfört att vi tycker det är ett rättvisekrav att de felaktigheter som skett när det gäller dem som har begärt undantagande från ATP skall tillrättaläggas. Det gäller inte stora grupper av människor, men de som drabbas av detta, drabbas verkligen hårt.

Torsdagen den
14 april 1983

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

Sedan vill jag säga att sanningen är, att den som har en hög pension också har fått en stor höjning. Den 1 januari 1983 fick en ogift ålderspensionär med maximal ATP en höjning med 9 215 kr., medan en ogift ålderspensionär med låg eller ingen ATP fick 2 698 kr. Så blev det i verkligheten med den solidaritet man talar om. Vi är kritiska mot att man fördelar små ekonomiska resurser på detta sätt.

Sven Aspling sade att pensionärerna – åtminstone de som fått tala med socialdemokraterna, dvs. PRO – har ställt sig solidariska till att vara med att bära de bördor på det ekonomiska planet som vi i Sverige är tvingade att bära. Jag tror att det är viktigt att man tar kontakt också med andra pensionärsgrupper och att man över huvud taget går samman för att lösa dessa stora problem. Här behövs en solidaritet grupper emellan för att förbättra svensk ekonomis framtid och på det viset också skydda pensions-systemet för framtiden.

Anf. 141 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Något som ytterligare är karakteristiskt för centerns talesmän är tekniken, taktiken, att ställa grupp mot grupp. Här har vi hört Karin Israelsson försöka ställa LO mot oss. Jag kan försäkra Karin Israelsson att enigheten om vakthållningen kring de grundläggande principerna beträffande ATP är fullständig. LO och socialdemokraterna stred tillsammans för vår tids största rättvis- och trygghetsreform. Vi kommer att göra det också i fortsättningen.

Får jag sedan bara göra ännu ett par påpekanden. Jag redovisade vad Thorbjörn Fälldin hade anfört i ett TT-tal, och jag redovisade hur det verkligen förhöll sig. Det hindrade inte Karin Israelsson från att gå upp här och i kammaren styckevis upprepa detta, som jag visat, högst missvisande TT-tal. Jag får väl be Karin Israelsson att läsa protokollet, så hon får se vad det var fråga om – att det är en konsekvens av värdesäkringen. Ni räknade upp pensionerna precis på samma sätt.

Varför kan ni inte någon gång föra en uppriktig, hederlig informations-verksamhet i pensionsfrågan och tala om hur det förhåller sig: att ATP-pensionären med den höga pensionen betalar skatt på den? När han sedan visar upp vad nettot blir, framgår det att skillnaderna icke är så där dramatiska som centern försöker göra gällande.

Det är viktigt att man i politisk verksamhet medverkar till att fakta blir redovisade. Det undviker centern när man för denna propaganda om pensionerna.

Jag skall stanna där, herr talman!

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 17

Nr 120

Torsdagen den
14 april 1983

---

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

Mom. 1 (karensdagar m. m. inom sjukförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 53 för reservation 1 av Karin Israelsson m. fl. 60 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (sänkt kompensationsnivå inom sjukförsäkringen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 203 röster mot 73 för reservation 2 av Allan Åkerlind m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (slopande av fridagsregeln)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Karin Israelsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 11 (hemmamakesjukpenning)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 57 för reservation 4 av Karin Israelsson m. fl.

Mom. 13 (egenföretagares val av karenstid)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Allan Åkerlind m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 18

Punkt 1

Mom. 1 (beräkningsgrunder för basbeloppet)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 58 för bifall till hemställan i reservation 2 av Karin Israelsson m. fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 160 röster mot 74 för godkännande av den i reservation 1 av Allan Åkerlind m. fl. anförda motiveringen. 47 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (pensionstillskott vid undantagande från ATP m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 129 för reservation 3 av Allan Åkerlind m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3-8

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

Punkt 2

Mom. 1 (en höjning av den övre hyresgränsen inom KBT-systemet)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 17 för reservation 4 av Karin Nordlander.

Mom. 3 (en översyn av bestämmelserna om inkomstprövning)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 18 för reservation 5 av Karin Nordlander.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

24 § Transportstöd, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:17 om anslag till Institut m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 142 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 143 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Goda väderprognoser är vi alla beroende av. Jordbruket och sjöfarten, sannolikt också industrin till stor del och inte minst vi alla som privatpersoner är det. Den dagliga resan till arbetet eller semesterresan måste anpassas efter det väder som för tillfället råder. Därför har det förmodligen också blivit naturligt för de allra flesta av oss att slå på radion eller TV och lyssna på tillgängliga prognoser.

Väderinformationen i riksradien fungerar säkert tillfredsställande, men i lokalradion är det betydligt sämre. Förhandlingar pågår sedan flera år tillbaka mellan Sveriges lokalradio och SMHI, dock utan att något avtal ännu har slutits. Enligt uppgift har inga egentliga förhandlingar ägt rum på flera månader.

I höstas tog jag upp problemet i en frågedebatt med kommunikationsministern, väl medveten om att det alltid är svårt för en regering att lägga sig i pågående förhandlingar. Curt Boström ansåg sig följdriktigt inte heller ha någon möjlighet att göra detta. Likartade svar har getts av tidigare kommunikationsministrar.

Nu frågar man sig ändå hur länge vi skall acceptera ett avtalslöst tillstånd. Någonstans måste det ju ändå finnas en toleransgräns, där en regering så att säga slår den berömda näven i bordet och kräver en lösning på problemet.

Förhandlingarna har pågått i tre eller fyra års tid – uppgifterna varierar något beroende på vem man talar med. Det måste vara fullt klart att det inte kan få pågå lika länge till.

Trafikutskottet verkar vara tämligen ensamt om att ta frågan på allvar. I sitt betänkande 27 från 1980/81 skrev utskottet – med hänvisning till tidigare gjorda uttalanden – att "utskottet fäster stor vikt vid att frågan – – kan ges en snar lösning". Det skrev man för två år sedan och man fortsatte med att utgå från att "överläggningarna – – – kan avslutas inom kort och att regeringen senast i nästa års budgetproposition för riksdagen redovisar ett förslag till lösning".

"Nästa år" – det var i fjol! Då fanns fortfarande ingen lösning. Trafikutskottet sade sig då "ånyo understryka den betydelse som den lokala väderinformationen har för bl. a. trafiksäkerheten". Man avslutade i traditionell ordning med att förutsätta att "regeringen tillser att" en "överenskommelse träffas mellan parterna".

I årets budgetproposition talas knappast om detta problem, men trafikutskottet tar ånyo upp frågan till behandling. Utskottet betonar där att man vid flera tillfällen "understrukt den betydelse som den lokala väderinformationen har".

Frågan är väl därmed om inte det största felet är att ett flertal regeringar inte har tagit problemet tillräckligt mycket på allvar.

Nu finns det naturligtvis skäl till att inget avtal har slutits. Skälet heter, som så ofta, brist på pengar. SMHI bedömer den totala kostnaden till 1 milj. kr. per år, lokalradion är beredd att betala betydligt mindre. För ett år sedan avsatte riksdagen 100 000 kr. för att, som det hette, underlätta omprioriteringar inom det totala utbudet av väderinformation. En förutsättning för att SMHI skulle få disponera pengarna var att en överenskommelse nåddes med lokalradion. Så har alltså ännu inte skett.

Läget är förmodligen, trots detta, inte helmörkt för tillfället. Särskilda avtal finns nu med lokalradiostationerna på Gotland och i Jönköping. Ytterligare fyra lokalradiostationer har visat intresse för detta. Delvis har avtalen möjliggjorts genom att andra intressenter kommit in i bilden, villiga att stå för en del av kostnaden, såsom kommuner och länsstyrelser.

Kanske kan just detta vara en öppning. Ju fler uppdrag, desto mer kan kostnaderna spridas. Rimligtvis borde många vara intresserade av aktuella väderprognoser, spridda genom lokalradion. LRF borde vara det, för väderinformation till jordbrukare, fiskenäringen borde vara det och likaså försäkringsbolagen. Ju bättre väderprognoser desto färre bilolyckor och desto lägre kostnader för försäkringsbolagen.

Trots att det förhoppningsvis nu kan finnas anledning till en viss optimism, är det nog ändå på sin plats med en gardering för den händelse inget avtal slutits före hösten. I det läget bör, enligt mitt förmenande, de 100 000 kr. som avsattes i fjol och som fortfarande finns kvar få användas för väderinformation i de delar av landet som oftast drabbas hårdast av de snabba förändringarna iinterväderleken.

Herr talman! Jag har i denna del inget yrkande utöver trafikutskottets

hemställan, men jag tycker att det är hög tid att frågan börjar tas på allvar och att de förhoppningar som framförts i trafikutskottets många olika skrivningar under en följd av år skall kunna vara infriade åtminstone till nästa års budgetproposition.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 144 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! I det betänkande från trafikutskottet som vi nu diskuterar finns två reservationer. Låt mig ta dem i omvänd ordning.

Reservation 2, bakom vilken står centern och moderaterna, handlar om transportforskningsdelegationen och kollektivtrafikberedningen. Utskottets majoritet säger ja till regeringens förslag att anvisa kollektivtrafikberedningen 3,5 milj. kr.

Vi reseranter har inget emot att beredningen får dessa pengar, men vi anser inte att anslaget till kollektivtrafikberedningen bör tas upp separat utan som tidigare år tas upp under anslaget till trafikforskningsdelegationen. Ett separat anslag kan tyda på att regeringen eventuellt vill permanenta kollektivtrafikberedningen, och det tycker inte vi är lämpligt. De arbetsuppgifter som denna beredning har är motiverade men bör på sikt tas om hand av redan befintliga myndigheter, t. ex. trafikforskningsdelegationen och väg- och trafikinstitutet. Därmed yrkar jag bifall till reservation 2.

Reservation nr 1 rör SMHI:s verksamhet, närmare bestämt SMHI:s bemannade väderstationer, eller synoptiska observationsstationer, som de också kallas. När vi förra gången, på våren 1981, behandlade SMHI:s organisation och verksamhet var frågan om de synoptiska stationerna uppe till ingående debatt. Då, 1981, ville SMHI lägga ner ett flertal bemannade väderstationer för att på det viset få pengar över till att betala ett nytt, tekniskt avancerat system kallat PROMIS 90. PROMIS betyder Program för ett operationellt meteorologiskt informationssystem. Ett enigt trafikutskott sade den gången nej till detta. Eftersom det nya systemet innebar mycket stora förändringar av vädertjänstens organisation och de ekonomiska konsekvenserna var osäkra, borde systemet, enligt trafikutskottets mening, först prövas på försök inom ett begränsat område. När detta försök var genomfört skulle det utvärderas och riksdagen få tillfälle att uttala sig om huruvida man skulle gå vidare på den vägen.

Vidare sade trafikutskottet:

”För att inte förekomma utvärderingen av försöksverksamheten anser utskottet att nedläggningar av observationsstationer utöver sådana som är ett led i SMHI:s normala rationaliseringsarbete ej bör komma i fråga. Enligt utskottets bedömning innebär detta att nätet av bemannade stationer i avvaktan på försöksverksamheten åtminstone bör ha den omfattning som föreslås i SMHI-utredningen. Då nedläggningar av stationer diskuteras är det angeläget att även regional- och sysselsättningspolitiska hänsyn tas. Utskottet anser vidare att SMHI då resultatet av försöksverksamheten

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

presenteras bör redovisa om och på vilket sätt de nuvarande bemannade stationerna kan effektiviseras genom att förbättra den tekniska utrustningen.”

Herr talman! Den omtalade försöksverksamheten har ännu ej påbörjats, ännu mindre genomförts och utvärderats. Något förslag från SMHI om på vilket sätt de nuvarande bemannade stationerna kan göras effektivare genom förbättring av den tekniska utrustningen har inte heller presenterats. De regional- och sysselsättningspolitiska skälen för att bevara de synoptiska väderstationerna är minst lika starka nu som 1981. Trots detta säger trafikutskottets majoritet nu ja till SMHI:s och föredragandens begäran att SMHI självt och utan att höra riksdagen skall få bestämma vilka och hur många bemannade väderstationer som skall läggas ned. Man gör helt enkelt en helomvändning och ger verket fullmakt att i sin egen takt avveckla dessa stationer. Detta kan centern inte gå med på.

Utskottsmajoritetens förslag att SMHI i fortsättningen självt bör få bestämma över antalet bemannade väderstationer från meteorologisk synpunkt utesluter hänsyn till de regional- och sysselsättningspolitiska synpunkter som trafikutskottet betonade 1981. En fortsatt indragning av bemannade stationer får svåra konsekvenser ur dessa aspekter. Stationerna ligger för det mesta på landsbygden, i fjälltrakter, i kustbanden eller i annan glesbygd. Drygt 48 % återfinns i Norrlandslänet och ytterligare ca 25 % i glesbygdregioner i övriga landet. Flertalet stationer är också lokaliserade till små kommuner med dåligt skatteunderlag och stora arbetsmarknadsproblem. De utgör oersättliga arbetsplatser i många utkanter av vårt land och fullgör också på många håll, vid sidan av det meteorologiska arbetet, viktiga uppgifter till hjälp för turister, samfärdsel och försvar:

Arbetstagarkonsult har i dagarna kommit ut med en rapport som heter Effekter på sysselsättning och ekonomiska konsekvenser av nedläggningar av bemannade väderstationer. Denna rapport ger sannerligen inte underlag för att, som utskottsmajoriteten vill, riva upp 1981 års beslut, utan visar på svåra samhällsekonomiska förluster vid sådana nedläggningar. Att lägga ner bemannade väderstationer är både ekonomiskt och regionalpolitiskt fel.

Att göra här berörda människor arbetslösa genom att ersätta dem med automater, om vars utseende och funktionsduglighet man ännu inte vet någonting, att sedan betala ut arbetslöshetsunderstöd i stället för löner för en vettig sysselsättning och ovanpå detta dryga pengar för att skicka ut folk i båt och helikopter för att serva de utsatta automaterna, att inte först pröva vägar att effektivisera den nuvarande organisationen innan man slår sönder den för ett nytt, oprövat, tekniskt komplicerat och dyrbart system – detta är teknikens triumf över människan och strider mot allt sunt förnuft. Det finns i dag ingen anledning att riva upp det beslut vi fattade 1981.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 145 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Detta betänkande behandlar, bl. a. under punkt 6, Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. I det här inlägget vill

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

jag kommentera dels vpk:s motion 1982/83:778, dels reservation 1, som avgivits av centern och vpk.

Vi har i vårt land för vana att grunda de parlamentariska besluten på mer eller mindre ingående utredningar. Så gäller också besluten om den framtida inriktningen av vädertjänsten, vilken bl. a. genom sin prognosverksamhet och dess tillförlitlighet spelar en viktig roll i hela samhällsverksamheten. Det kan t. ex. gälla jordbruket, transporter, byggnadsverksamheten och energiproduktionen, men främst kanske verksamheten har betydelse för säkerhetens förstärkning – inte minst när det gäller sjö- och luftfart, liksom då det gäller arbetsplatser eller verksamhet i fjällförhållanden.

Den s. k. SMHI-utredningen analyserade ingående hela problemområdet och tog ställning till en delstudie som kallas PROMIS 90 med förslag om den framtida vädertjänstens utformning. I PROMIS 90 föreslås en ambitiös satsning på avancerad teknik och automatik. Ett genomförande skulle innebära betydande kostnader – uppskattningsvis 60 miljoner i investering, sade man. Det var en kostnad som nu några år efteråt visar sig bli betydligt högre. Enbart den föreslagna s. k. pilotanläggningen beräknas nu kosta omkring 48 milj. kr., och då är inte 15 väderradarsystem och omkring 270 automatiska observationsstationer medräknade.

Såväl tidigare SMHI-utredning som trafikutskottet och riksdagen var i föl av den meningen att det synoptiska observationsnätet skulle behållas vid ca 150 stationer. Det har f. ö. Anna Wohlin-Andersson dokumenterat i sitt inlägg. Med i bilden finns givetvis regionalpolitiska, ekonomiska och sociala effekter, eftersom de synoptiska stationerna oftast är belägna i områden av landet – det kan vara glesbygd, fjällbygd eller kustregioner – med omfattande sysselsättningsproblem. Härtill kommer att detta arbete kan utföras av människor som i övrigt har svårt att finna ett lämpligt arbete på grund av yrkesskador eller andra handikapp. Det är alltså synnerligen lämpliga arbeten i områden där man har svårt att få fram arbeten som passar för exempelvis handikappade.

Men som vi tolkar saken var det ändå inte dessa skäl som var de avgörande när man gjorde det här ställningstagandet, utan här spelade frågan om utvecklingen av den meteorologiska verksamheten en avgörande roll. Den moderna tekniken med datorer, radar, osv. kan även på detta område bli till stor nytta – det är vi säkert alla överens om.

Men när det gäller själva övergången till användning av högteknologiska lösningar visar all erfarenhet att man är betjänt av en realistisk försöksverksamhet. I detta fall innebar också fjolårets beslut att en sådan försöksverksamhet vid s. k. pilotanläggning i Norrköping skulle komma i gång för att man därigenom skulle kunna utröna vad som var bäst. Försöksverksamheten borde, tyckte man, även innefatta prövning av möjligheten att förse de nuvarande synoptiska stationerna med förstärkt teknisk utrustning. Vi måste i detta sammanhang komma ihåg att många av dessa stationer i dag saknar de mest elementära medel av teknisk karaktär.

Enligt uppgift som jag har inhämtat har bara hälften av de synoptiska stationerna moderna barometrar eller elektriska vindmätare. Bara såsom

exempel vill jag alltså nämna att de synoptiska stationerna har bristfällig utrustning.

I denna försöksverksamhet skulle en pilotanläggning i Norrköping byggas upp och utgöra basen för försöksverksamheten. Man skulle så småningom komma fram till hur det framtida vädertjänstsystemet borde utformas.

Genom skrivningarna i såväl propositionen som betänkandet lämnas nu öppet för SMHI:s ledning att lägga ner synoptiska stationer av t. ex. besparingsskäl. Allt tyder nu på att SMHI:s ledning har en mycket stark tro på de superteknologiska lösningar och på behovet av s. k. korta prognoser. Man kan jämföra dessa högtekniska lösningar med de i många fall tekniskt försummade nuvarande synoptiska stationerna, som jag talade om tidigare. Med denna nya öppning finns dessutom risk för att man av finansiella skäl forcerar indragningen av de synoptiska stationerna för att få pengar över till utveckling av den dyra nya tekniken.

Här ligger då en viss fara i att man mer eller mindre tar bort basen för den nuvarande observationsverksamheten, innan man vet vad de nya tekniska lösningarna innebär, dvs. innan en ordentlig försöksverksamhet har genomförts. Enligt vår mening finns det anledning att först genom den omnämnda försöksverksamheten få fastslaget att det nya högteknologiska system som man vill använda sig av fungerar tillfredsställande, innan man raserar den nu fungerande ordningen.

Detta leder till att vi anser att man fortfarande skall stå fast vid det politiska beslut om de synoptiska väderstationernas bibehållande till angivet antal som fjolårets riksmöte fattade på förslag av utskottet. Såväl meteorologiska fakta som regionalpolitiska effekter liksom sociala och ekonomiska aspekter talar härför. Jag vill med hänvisning härtill, herr talman, yrka bifall till reservation 1 vid punkt 6 i det nu aktuella betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 146 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! När vi nu behandlar trafikutskottets betänkande om anslag till institut m. m. för nästa år – det rör sig om ungefär 700 milj. kr. – säger det naturligtvis inte så mycket för den oinvidde. Men betänkandet behandlar flera viktiga avsnitt inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, av vilka jag nu skall beröra de viktigaste. Samtidigt skall jag naturligtvis kommentera de reservationer som har fogats till betänkandet samt några av de fem särskilda yttranden som avgivits.

När det gäller transportstödet till Norrland är det glädjande att kunna konstatera att anslaget nu har räknats upp med hela 50 milj. kr. till 176 milj. kr. beroende bl. a. på att riksdagen med anledning av socialdemokratiska motioner förra året beslöt om vissa mycket viktiga förstärkningar av transportstödet. Vi återinförde då uttransport för vissa järn- och stålvaror. Vi återinförde också stödet för hyvlade och sågade trävaror för de kustaågar efter Norrlandskusten som arbetade under samma betingelser som inlandsåågarna. Vi höjde också bidragsprocenten för vissa regioner. De här åtgärderna räddade fortsatt verksamhet vid många företag, som i annat fall

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

skulle ha hamnat i väldigt stora svårigheter.

Även i år har det väckts motioner om införande av ett sjötransportstöd. Personligen tror jag att mycket talar för att tiden nu snart är mogen för att införa ett transportstöd för sjöfarten, bl. a. för att rädda fortsatt sjöfart över Norrlandshamnarna. Men eftersom den regionalpolitiska utredningen nu prövar frågan om införande av ett stöd för sjötransporter, anser vi att det i det här läget är riktigt att invänta resultatet av den prövningen.

Gotlandstrafiken har under senare år varit en källa till bekymmer, beroende på ett mycket kraftigt ökat behov utav stöd. 1978 utbetalades ett transportstöd till Gotlandstrafiken på 19 miljoner. Det stödet var 1981 uppe i över 80 miljoner.

Mot den här bakgrunden har en enig riksdag vid flera tillfällen uttalat sig för att det måste vara en angelägen uppgift för transportrådet att medverka till fortsatta rationaliseringar i Gotlandstrafiken, i syfte att med upprätthållande av en tillfredsställande trafikförsörjning också minska bidragsbehovet.

Det är också mot den här bakgrunden man får se de rationaliseringsåtgärder som har genomförts utan att det för den skull har tummats på kravet om en tillfredsställande trafikförsörjning. Medelsbehovet för nästa budgetår har kunnat minskas till ca 62 miljoner. Men jag vill påminna om att ett enigt utskott även i år ställer krav på transportrådet att fortsätta rationaliseringsarbetet.

Därför är det litet märkligt att både moderater och centerpartister i särskilda yttranden framhållit det som mycket angeläget att släppa in andra intressenter i Gotlandstrafiken. Det skulle inte innebära annat än att andra transportföretag då går in och skummar gräddan av trafiken under sommarmånaderna. Av det totala antalet passagerare per år på 850 000 färdas hela 550 000 under högsäsongen.

Det här innebär ju inget annat än att statens stöd skulle behöva ökas med rätt många miljoner för att en tillfredsställande trafikförsörjning skulle kunna upprätthållas året runt. Det är ju också speciellt märkligt att moderaterna är så angelägna om ett sådant förhållande, de som i andra fall vill utge sig för att vara återhållsamma och spara med statens utgifter.

För gotlänningarnas del är det nog bäst om man inte splittrar Gotlandstrafiken på konkurrerande rederier. Förutsättningarna för en tillfredsställande trafikförsörjning utifrån ett rimligt bidragsbehov är nog, som utskottet framhåller, att man även i fortsättningen har en sammanhållen trafikuppläggning, anpassad till de ändringar i trafikunderlaget som sker under de olika årstiderna.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut har också ett krav på sig att i all den utsträckning som går göra besparingar inom sitt verksamhetsområde. I sitt besparingsalternativ har SMHI beräknat att man sparar in 860 000 kr., om man skär ner antalet synopsstationer med nio stycken.

Detta har centern och vpk i en reservation yrkat avslag på och menar att SMHI inte i fortsättningen självt skall få bestämma över det synoptiska observationsnätets omfattning. Men det måste ju vara riktigt som föredra-

ganden säger, vilket också utskottsmajoriteten ansluter sig till, att det bör ankomma på SMHI att från meteorologiska utgångspunkter och inom tillgängliga medelsramar göra avvägningen mellan antalet observationsstationer och kvaliteten på väderrapporteringen.

Med andra ord, man skall se till att vi får en tillfredsställande väderrapportering enligt de riktlinjer riksdagen slog fast i beslutet om den framtida inriktningen av vädertjänsten 1981. Det måste vara orimligt att riksdagen skall lägga fast ett visst exakt antal observationsstationer. Det är vi, vill jag påstå, över huvud taget inte kompetenta till, utan detta klarar SMHI bäst självt.

Mot den bakgrunden får jag yrka avslag på reservation 1.

Sedan måste jag hålla med Per Stenmarck om att det är angeläget att SMHI och lokalradion verkligen nu kommer till skott och träffar en överenskommelse om fortsatt väderrapportering i lokalradion på ett tillfredsställande sätt.

När det gäller ersättningen till lokal och regional kollektiv persontrafik har genom den frysning som tidigare skett av vägmilrsättningen en olycklig kostnadsövertäckning skett på kommuner och landsting, samtidigt som en fortsatt utbyggnad av kollektivtrafiken motverkats.

Mot den bakgrunden är det naturligtvis glädjande att det nu föreslås en höjning med 2 kr. till 26 kr. milen när det gäller Gotlands, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och 23 kr. vad avser övriga landet.

I reservation 2 har moderaterna och centern yrkat avslag på det särskilda anslag som nu ställs till kollektivtrafikberedningens förfogande och att anslaget i stället förs över till transportforskningsdelegationen. I motsats till reservanterna anser vi att kollektivtrafikberedningen f. n. verkligen behöver ett eget anslag, eftersom deras verksamhet hittills redan gett mycket positiva resultat. KTB:s verksamhet är också mycket angelägen från trafikpolitisk utgångspunkt, och genom det statliga engagemanget kan utvecklingen på trafikområdet stimuleras. Olika forskningsprojekt kan på det här sättet prövas praktiskt och därmed få en snabbare tillämpning. Kollektivtrafiken kan på detta vis både utvecklas och effektiviseras, men det innebär också en stimulans åt näringslivet som genom den här verksamheten får ökade möjligheter att leda den tekniska utvecklingen på området, vilket kan öppna många möjligheter på transportmarknaden.

Ett ytterligare argument för att det inte f. n. finns anledning att ha ett gemensamt anslag för transportforskningsdelegationen och kollektivtrafikberedningen är att dessa båda organ, både formellt och administrativt och även i praktiken, är helt åtskilda. Men beträffande konkreta projekt förekommer givetvis samarbete mellan TFD och KTB, lika väl som det förekommer samarbete mellan exempelvis KTB och STU.

Mot den här bakgrunden vill jag yrka avslag på reservation 2 och i övrigt bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

Anf. 147 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Olle Östrand frågar varför centern inte vill låta SMHI självt bestämma över sina bemannade väderstationer – vilka som skall vara kvar och vilka som skall bort. Orsakerna är precis de som jag tog upp i mitt anförande, nämligen den stora betydelse de här stationerna har ur regionalpolitisk synpunkt och som arbetsplatser i svåråtkomliga och avlägsna delar av vårt land. De har så stor samhällsekonomisk betydelse att riksdagen inte bör avhända sig ansvaret för dem. Beslutet i SMHI:s styrelse att från den 1 juli lägga ner stationerna i Lannavaara, Stensele, Myrheden, Riddarhyttan, Buttle, Smögen, Snavlunda och Ystad är djupt oroande för framtiden, om SMHI får den fullmakt som ni i dag vill ge det. På vilket sätt uppfyller detta riksdagens beslut att ta regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska hänsyn?

Jag måste också fråga mig om SMHI:s styrelse inte har tagit minsta intryck av den rapport Arbetstagarkonsult lagt fram. Med vad skall man ersätta de här människorna? Frågetecknen hopar sig över redan fattade beslut. Hur skall det då bli, om verket får den fullmakt ni socialdemokrater vill ge det? Jag skulle vilja be Olle Östrand att tala om för mig vilka skäl ni socialdemokrater har för att totalt frånga ert enhälliga beslut från år 1981.

Anf. 148 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag håller med Anna Wohlin-Andersson om att vi också var med på det här beslutet. Nu har vi emellertid kommit underfund med att det var ett mindre välbetänkt beslut, och då är vi inte sämre människor än att vi kan ändra oss. Regionalpolitik skall vi ju bedriva i annat sammanhang.

Vi skall nu besluta om ett anslag till SMHI för att det skall kunna bedriva en tillfredsställande väderinformation. Vi kan ju inte kräva av SMHI att det skall bedriva regionalpolitik inom ramen för det här anslaget. Om vi av skilda anledningar finner att de här väderstationerna skall vara kvar av regionalpolitiska hänsyn skall vi, Anna Wohlin-Andersson, också anvisa pengar till dem. Vad Anna Wohlin-Andersson vill i det här avseendet är att behålla nio väderobservationsstationer, eller de synoptiska stationerna, men ni vill inte öka anslaget med 860 000 kr. som det kostar att bibehålla stationerna.

Anf. 149 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Olle Östrand blandar ihop två saker. Det är inte de här nio stationerna jag räknade upp som kostar 860 000 kr. Det är tragiskt att de läggs ned, men trots detta kommer inte antalet bemannade stationer ner till en lägre nivå än runt 150 stationer, dvs. det vi sade i riksdagsbeslutet.

Vi kräver inte i vår reservation att det beslutet skall rivs upp, och därför behöver vi inte heller anvisa några medel till det. Vad vi kräver är att man inte skall gå vidare och ge SMHI fullmakt att fortsätta på den här vägen.

Olle Östrand sade något mycket intressant, nämligen att det här beslutet som ni var med och fattade 1981 var mindre välbetänkt. Det tycker jag är oerhört typiskt och avslöjande. När ni socialdemokrater för en enda gångs skull fattar ett beslut som är positivt för glesbygden, då anser ni att det

beslutet var mindre välbetänkt. Tydligare kan det väl knappast sägas att ni för en politik för glesbygden före valet och en helt annan efter valet. Ni talar om ekonomi och vikten av att ta ekonomiska hänsyn i sådana här sammanhang också.

För det första finns det klara siffror på det ekonomiskt felaktiga i sådana här nedläggningar som vi nu diskuterar.

För det andra skulle det resonemanget tyda på att ni tycker att vi hade en mycket bättre ekonomi 1981 när vi regerade och hade råd att behålla de synoptiska stationerna.

För det tredje kommer ni aldrig att kunna lösa landets ekonomiska problem genom att avfolka glesbygden och sluta föra en aktiv regionalpolitik.

Anf. 150 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag vill återigen upprepa för Anna Wohlin-Andersson att jag naturligtvis känner lika mycket som hon för de människor som drabbas i det här avseendet. Men problemet för de här människorna får vi lösa på annat sätt och inte nu när vi skall fatta beslut om anslaget till SMHI. Det kan inte vara riktigt att göra det. Det är därför vi tycker att det var ett mindre välbetänkt beslut som vi ställde upp på förra gången, vilket innebar att riksdagen skall gå in och peta i SMHI:s verksamhet på det här sättet. Det måste vara regering och riksdag som skall ange resursramar och ekonomisk målsättning. Med detta som utgångspunkt är det instruktionsenliga uppgifter att använda sina resurser på bästa sätt.

När det gäller anslaget till vägväsendet sitter vi inte här i riksdagen och beslutar vilka vägsträckor vägverket skall rusta upp eller vilka vägsträckor man skall göra om, utan vi har ett planeringssystem som vi rättar oss efter. Vi går med andra ord inte in och petar i vägverkets verksamhet på det sättet. Detsamma gäller SJ. Inte går riksdagen in och petar i SJ:s tidtabeller. Det gör vi naturligtvis inte, för vi har inte den kompetensen. Jag skulle kunna räkna upp en rad områden där den här principen måste gälla, och den måste även gälla när vi behandlar det här anslaget till SMHI:s verksamhet.

Man kommer inte ifrån det faktum, Anna Wohlin-Andersson, att om vi skall behålla de här synoptiska stationerna som det är fråga om, måste vi också till följd av detta öka anslaget med 860 000 kr. Det vill, såvitt jag förstår, Anna Wohlin-Andersson inte ställa upp på.

Tredje vice talmannen anmälde att Anna Wohlin-Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 151 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 17 behandlas förutom transportstöd till Gotland ett antal motioner, vilka rör färjetrafiken till och från Gotland.

Transportstöd till Gotlandstrafiken har utgått i alla år sedan beslut fattades av riksdagen 1974. Fram till den 1 januari 1982 har det beräknats på det

Torsdagen den
14 april 1983

---

*Transportstöd,
m. m.*

faktiska avståndet mellan Gotland och de trafikerade hamnarna. Men när riksdagen under höstsessionen 1981 fattade ett beslut om att fraktberäkningsavståndet skulle vara 15 mil, oavsett vilken hamn som trafikerades, då var detta ett allvarligt avsteg från den tidigare gällande principen för taxesättning, som vi på Gotland aldrig kan acceptera.

De principer som tidigare gällt innebar att transportföretagen i landet vid godsbefordran kunnat tillämpa samma taxa för Gotlandstrafiken som för trafiken inom landet i övrigt och att persontaxan relaterats till priset för andra klass tågresa på en motsvarande färdsträcka. Transportrådet hade föreslagit att en enhetlig taxa skulle införas och ansåg att det var naturligt att taxesättningen i den trafikstarkaste relationen skulle vara normerande. Man utgick då ifrån att det skulle vara den mellan Nynäshamn och Visby.

När transportstödet infördes 1974 var andelen gods via Nynäshamn ungefär dubbelt så stor som den via Oskarshamn. Sedan dess har en betydande svängning skett, och numera är godstrafiken över Oskarshamn ungefär lika stor som den över Nynäshamn. Denna övergång till enhetstaxa och att avståndsbedömningen satts till 15 mil gjorde att taxan höjdes med 24 % på linjen Oskarshamn–Visby, eftersom avståndet till Oskarshamn bara är 11,6 mil.

Denna kostnadsökning har naturligtvis väsentligt försämrat det gotländska näringslivets konkurrensförmåga. Eftersom vi med våra industriprodukter måste konkurrera på fastlandet är det verkligen inte likgiltigt vilka fraktkostnader som gäller. Det är egentligen vårt läns absoluta livsnerv att ha bra och rättvisa kommunikationer.

Även om jag kan ha förståelse för de sparmotiv som låg bakom transportrådets förslag hösten 1981, så menar jag att besparingar alltid måste ske på ett rättvist sätt.

Gotlandsfärjorna har varit och är gotlänningarnas landsväg och kommer att så förbli. Jag vill därför i enlighet med motionärerna föreslå att taxesättningen tas upp till omprövning i riksdagen och att man av rättviseskäl återgår till det tidigare systemet att beräkna kostnaderna för färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet. Detta bör också riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Utskottet konstaterar helt kallsinnigt att man har den uppfattningen att den år 1981 beslutade enhetstaxan skall gälla. Man anger inget skäl för sin uppfattning utan anför bara att riksdagen fann det förenligt med vägprincipen – enligt vilken färjetrafiken skall ses som en fast landförbindelse – att ha detta system för taxesättningen. I så fall skulle transportrådet ha räknat fram medelavståndet mellan de trafikerade hamnarna och inte helt sonika ha lagt fast att vi har 15 mil också till Oskarshamn!

I årets budgetproposition har departementschefen beräknat ett förslagsanslag som med 9,5 milj. kr. understiger föregående års budgetförslag, med den motiveringen att fortsatta rationaliseringar skall minska behovet av transportstöd. Om nu transportrådet kan medverka till möjliga rationaliseringar inom Rederi AB Gotland, så skall ingen invändning göras mot detta, men sådana rationaliseringar får inte tillåtas drabba turtäthet, prissättning

Torsdagen den
14 april 1983

---

*Transportstöd,
m. m.*

eller trafikanternas berättigade krav på tillfredsställande trafikservice. En försämring av nuvarande trafikstandard kan vi inte acceptera.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 1982/83:1402 och till motion 1982/83:607 i motsvarande del.

Sedan vill jag något kommentera motion 1982/83:465 av Gösta Andersson och mig. Där har vi aktualiserat ett återupptagande av färjetrafiken mellan Grankullavik på Öland och Klintehamn på Gotland. Gotlandsbolaget drev färjetrafik på ifrågavarande linje fram t. o. m. 1980, då den lades ned på grund av bristande lönsamhet. Detta sistnämnda är svårt att bevisa, men det har använts som argument i debatten. Företrädare för turistnäringen på såväl Gotland som Öland har starkt framhållit behovet av att denna färjetrafik åter kommer till stånd, kanske främst för att stärka turismen på de båda öarna. Det är viktigt att tillföra så industrifattiga områden som Gotland och Öland förstärkningar på turistnäringens område, och en direkt färjeförbindelse underlättar naturligtvis väsentligt marknadsföringen av de båda öarnas turistattraktioner såväl inom Sverige som internationellt.

Under hösten och vintern har också starka lokala opinionsyttringar växt fram för ett återupptagande av denna färjetrafik, och bl. a. har ca 12 000 namnunderskrifter samlats in. Det finns alltså starka ekonomiska och sysselsättningspolitiska skäl för att stärka turismen via en sådan här direkt färjeförbindelse, och vi motionärer förutsätter att regeringen, när någon lämplig intressent vill trafikera den aktuella sträckan, omprövar sin tidigare inställning och ger tillstånd till detta. Denna uppfattning har också redovisats i det särskilda yttrande som Claes Elmstedt och Rune Torwald har fogat till betänkandet.

Beträffande motion 607 har jag tidigare yrkat bifall till den del som rör principerna för taxesättningen. I övrigt kommer Agne Hansson att ta upp den i sitt anförande.

Herr talman! Mitt yrkande gäller alltså bifall till motion 1402 och till motion 607 i motsvarande del.

Anf. 152 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! När det först gäller frågan om enhetstaxa så har den kommit till bl. a. genom de krav från riksdagen som transportrådet i flera år har haft på sig att pröva olika rationaliseringsåtgärder för att inte detta anslag skulle stiga år från år. Om vi tittar på transportstödet till Gotlandstrafiken och då inkluderar ersättningen till Linjeflyg för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland, finner vi att det under den senaste femårsperioden har betalats ut 340 miljoner. Det är alltså inte några småbelopp det rör sig om. Faktum är att man genom de rationaliseringsåtgärder som har vidtagits, som har inneburit att stödet har kunnat pressas ner, ändå har kunnat upprätthålla en mycket tillfredsställande trafik på Gotland. Det måste vara riktigt att det är trafiken på den trafikstarkaste relationen som skall gälla, om man skall tillämpa vägprincipen.

Jag tycker att det är litet märkligt när Gunhild Bolander så varmt talar för att släppa in andra intressenter på Gotlandstrafiken att man skall öppna en ny

linje mellan Öland och Gotland. Det innebär ju att man skummar grädden av Gotlandstrafiken på sommaren. Det innebär i sin tur antingen att det statliga anslaget eller stödet till Gotlandstrafiken måste öka eller att man måste försämra Gotlandstrafiken. Jag tycker att det valet skulle vara mycket lätt för Gunhild Bolander som gotlänning, nämligen att det viktigaste för gotlänningarna är att bibehålla en tillfredsställande trafikförsörjning.

Anf. 153 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Vi har inte ifrågasatt nödvändigheten av att göra besparingar på det här området lika väl som på övriga samhällsområden, eftersom det mesta i vårt samhällssystem är föremål för besparingar. Från gotlänningarnas sida har man aldrig sagt att man inte vill ställa upp på det. Men det som skiljer oss är rättvisebedömningen. Det är inte rättvist att det kostar lika mycket mellan Oskarshamn och Visby som mellan Nynäshamn och Visby, eftersom avstånden är 11,6 resp. 15 mil. Det är den skillnaden det är fråga om. Hade man gjort en generell besparing per kilometer i det faktiska avståndet, skulle jag aldrig ha ifrågasatt detta. Men nu blir det en orättvisa, och det är mot den vi reagerar. Vi ställer oss solidariska till övriga besparingsalternativ i samhället, men det är inte det saken gäller.

Anf. 154 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Helt kort: Har vi fastställt att vägprincipen skall gälla för Gotlandstrafiken, då blir en naturlig följd av detta att det är trafiken över den trafikstarkaste relationen som måste vara avgörande för vilka taxor som skall gälla.

Anf. 155 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Jag undrar om det är en naturlig följd. Kör vi bil på landsvägen, så betalar vi vad bensinen kostar per kilometer och övriga kostnader. Reser vi med järnväg, så betalar vi efter den faktiska sträckan vi åker. Det är nästan bara frimärket som kostar lika mycket, oavsett varifrån i landet vi skickar ett brev.

Anf. 156 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av vad utskottet skriver beträffande min och Gunhild Bolanders motion nr 607 om förbättrade färjeförbindelser mellan Västervik och Visby.

Utskottet avvisar motionens krav på en utökning till två dubbelturer per dag under sommarsäsongen och på återupptagande av året-runt-förbindelse med motiveringen att trafikunderlaget är för dåligt. Utskottet har tagit den ställningen efter att ha inhämtat transportrådets bedömningar.

Eftersom, som jag ser det, transportrådets politik tycks gå ut på att sätta bort Västervik från kommunikationskartan, är det förståeligt att utskottet har gjort det ställningstagande som man i det här fallet har redovisat. Hade utskottet trängt litet djupare in i frågan och gjort egna bedömningar, är jag övertygad om att slutsatsen blivit den motsatta.

Jag konstaterar att det inte är nog med att transportrådet nu som bäst håller på med att lägga ned de två järnvägarna Västervik-Bjärka-Säby och Växjö-Västervik, som landvägen förbinder Västervik med omvärlden, utan man är nu också i färd med att successivt se till att förbindelserna till Gotland försvinner.

Det går naturligtvis inte att bara säga att underlaget för färjetrafiken är för dåligt utan att samtidigt se på möjliga orsaker till att det är så. Transportrådet har som ansvarigt statligt samordningsorgan tillåtit ständiga försämringar i färjetrafiken mellan Visby och Västervik. Därmed får man ju på sikt också ett sämre underlag. Från att tidigare ha haft året-runt-förbindelse med Gotland har Västervik nu endast en färjeförbindelse med Gotland under sommarsäsongen. År 1981 minskades antalet turer per dygn sommartid från två till en. År 1982 begränsades trafikeringsperioden, samtidigt som en mindre och klart underdimensionerad färja sattes in. Det innebär att mängder av resenärer måste avvisas från färjeförbindelsen över Västervik och hänvisas till andra färjeförbindelser mellan Gotland och fastlandet. Det är självklart att en sådan politik får mycket negativa konsekvenser för färjeförbindelsen över Västervik och för med sig att trafikunderlaget sjunker.

Statistiken över resandefrekvensen belyser detta mycket klart. Den belyser också mycket påtagligt vidden av och allvaret i denna politik.

År 1981 var antalet resenärer på sträckan 77 639. År 1982 var antalet 49 553, alltså en minskning med 28 000 på ett år. År 1981 var antalet bilar som fraktades över 17 500. År 1982 var antalet 9 000, en minskning med ungefär hälften på ett år, eller 8 500. Under säsongen 1981 fanns den stora färjan i trafik större delen av säsongen, under det att man under 1982 dels avkortat säsongen, dels satt in en betydligt mindre färja, som inte var tillräcklig i förhållande till resandeunderlaget. Det är inte svårt att med ett sådant handlande få ner trafikunderlaget. Det går naturligtvis också lätt att inbilla folk att resandeunderlaget är för dåligt, om man inte redovisar den verklighet som lett till att det har blivit så.

Som ett ytterligare exempel kan jag nämna att vissa turer för den kommande säsongen redan denna dag är fullbokade. Det visar att färjeförbindelsen över Västervik ur resenärernas synpunkt är mycket attraktiv.

Det är ganska naturligt att allmänheten väljer den förbindelse den anser passar bäst. Därför borde man göra en utredning om hur folk vill åka till och från Gotland. Valfriheten bör gälla som inom andra områden. Ingen skall ju genom en felaktig trafikpolitik tvingas välja ett alternativ som är sämre ur den enskildes synpunkt, särskilt inte om det dessutom också är sämre ur samhällets synpunkt.

Gotlänningarna är i första hand beroende av snabba transporter till och från fastlandet. Detsamma gäller för oss fastlänningar.

Den kortaste sträckan mellan Gotland och fastlandet är Västervik-Visby. Därför borde en färjeförbindelse året runt på denna sträcka vara en

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

självklarhet. Men så är det inte. I andra sammanhang är det däremot självklart.

När Vattenfall nu planerar en ny elkabel mellan fastlandet och Gotland väljer man att lägga den från Västervik ut till Gotland med motiveringen att det är den kortaste sträckan. Transportrådet styr resandeströmmen bort från den kortaste sträckan. Det ena fallet – det med elkabelns sträckning – är förenat med klara nackdelar för Västerviksområdet, det andra fallet – det med färjeförbindelserna – är förenat med fördelar. Det som är till fördel skall således inte gå via Västervik. Det är inte att förundra sig över om människorna i ett område som jag representerar i denna församling är förbryllade över de statliga myndigheternas och statsmakternas sätt att planera och handla.

Vi i Västervik och på Gotland har alltid trott att en decimeter på kartan är en decimeter och att en kilometer i geografien är en kilometer, oavsett var man placerar måttstocken. Men så är det tydligen inte alltid.

Styrningen av resandeströmmen bort från Västervikslinjen motverkar de samhällsekonomiska strävandena på transportområdet, t. ex. god transportekonomi, lägsta energiförbrukning, främjande av turismens utveckling, trafikunderlag för järnvägarna, korta restider och bekväma anknypningar för resenärerna. Det är naturligtvis också så, att ett system med enhetstaxa missgynnar den färjeförbindelse som har den kortaste sträckan. Den delen av motion 607 behandlas mer ingående i motion 1402 av Gunhild Bolander. Jag hänvisar härvidlag till vad Gunhild Bolander tidigare anfört i debatten.

Herr talman! Jag ber att få instämma i Gunhild Bolanders yrkande i denna del.

Vad gäller kravet i motionens andra del – den som jag här i huvudsak har berört – avstår jag nu från att ställa något yrkande. Jag gör det i förhoppningen om att utskottet – mot bakgrund av vad jag här har sagt – skulle ha kommit till en annan slutsats, om det gjorts en egen bedömning, fritt från transportrådets bedömning. Därför finns det anledning att återkomma i den här frågan och då ta det från början igen.

Anf. 157 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar bl. a. Gotlandstrafiken, som för oss som bor på Gotland är mycket viktig, och därför har vi läst propositionen i de här delarna väldigt noga. Det står att målet för Gotlandstrafiken är – enkelt uttryckt – att göra Sverige rundare. Förutsättningarna för att resa och exempelvis för att sälja ortens produkter skall vara någorlunda likvärdiga varhelst man bor i vårt land. I propositionen kan man vidare läsa att åtgärder för att förbättra kollektivtrafiken får hög prioritet under den närmaste tiden och att en väl fungerande kollektivtrafik är nödvändig både för samhället och för den enskilde. Javisst, det är mycket bra.

Från Gotland går kollektivtrafiken bl. a. över havet med båt. Havet är vår landsväg och vår järnväg – det skall vi komma ihåg. Därför bör samma målsättning gälla för Gotlands linjesjötrafik som för kollektivtrafiken på fastlandet. Man skall alltså förbättra den – inte försämra den.

Det är många saker man kan göra som inte kostar pengar. Det gäller t. ex. anslutningarna när man kommer över till fastlandet och skall fortsätta med järnvägen, där det inte alls fungerar tillfredsställande i dag.

Vi har också linjesjöfarten på Gotland, som får bedrivas endast efter särskilt tillstånd från regeringen. Så står det i en lag från 1970. Jag undrar egentligen om något annat län omfattas av en särskild lag för kommunikationerna. Motivet för lagens tillkomst var att om staten skulle ge ekonomiskt stöd till trafiken, så måste statsmakterna också ha inflytande över trafiken. Jag tror att det för detta egentligen inte behövs någon lag.

När det gäller tillståndstvång för trafik utan statliga subventioner saknar lagen över huvud taget saklig grund och strider absolut mot den princip som råder i näringslivet f. ö.

Förslagsanslaget för Gotland är, som Gunhild Bolander tidigare nämnde, 62,5 milj. kr. Det innebär att transportstödet minskas med ca 20 milj. kr. på två år. Att stödbehovet genom rationaliseringar blivit mindre är ju utmärkt. Men det har, som vi hört, också medfört avsevärda försämringar i trafikutbudet. Det här oroar mycket, inte minst därför att det framhålls i betänkandet. Som vi tidigare hört bör det vara en angelägen uppgift för transportrådet att medverka till fortsatta rationaliseringar i Gotlandsbolagets trafik.

Redan gjorda rationaliseringar har inneburit att sommartidtabellen kortats ned, att turtätheten när det gäller Västervik har minskat – vilket vi nyss hört – och att trafiken mellan Gotland och Öland helt och hållet har upphört. I denna fråga har jag haft en frågestund med kommunikationsministern. Gotlandsbolaget har koncession, men utnyttjar inte denna. Därför tycker jag att det är bedrövligt att inte någon annan tillåts bedriva trafik mellan Öland och Gotland. Kostnaden, i bortfall för Gotlandsbolaget, har beräknats till ca 1 milj. kr. För min del tror jag inte att det blir något bortfall alls.

Allt detta är en bidragande orsak till att antalet resande med båt till och från Gotland har minskat avsevärt under de senaste åren.

Jag har inte lång taletid på mig. Men också jag vill säga några ord om taxesättningen. Av propositionen framgår det klart att för persontrafiken innebär stödet att priset för en färjeresor är anpassat till priset för en tågbiljett andra klass. Till yttermera visso står det i utskottsbetänkandet att taxesättningen i enlighet med motionärens önskemål skall tillämpas. Det gäller då min motion 1423, i vilken jag framhåller att vägtrafikprincipen skall råda. I verkligheten förhåller det sig i dag på ett helt annat sätt. Det finns en enhetstaxa. Priset för en enkel resa är 90 kr. Motsvarande kostnad för tågresor när det gäller t. ex. Oskarshamn är 56 kr. Efter att ha begrundat dessa siffror kan man väl knappast tala om överensstämmelse.

Tack vare enhetstaxan gör staten en vinst på nästan 5 milj. kr. – eller rättare sagt: underskottsbidraget blir 5 milj. kr. mindre. Det är bra. Vi kanske måste acceptera detta, till förmån för exempelvis en bättre turtäthet. Man måste ju både ge och ta. Det bör dock klart uttalas hur det faktiskt

Torsdagen den
14 april 1983

*Transportstöd,
m. m.*

förhåller sig, nämligen att den s. k. vägtrafikprincipen inte längre gäller fullt ut.

Herr talman! Jag har varit med om att väcka många motioner. Men jag anmälde mig i senaste laget till den här debatten. Jag har därför mycket litet tid till mitt förfogande. Jag vill bara yrka bifall till motionerna 772 och 1423. När det gäller 1422 nöjer jag mig med att hänvisa till det särskilda yttrandet.

Till slut vill jag understryka vad de moderata utskottsledamöterna säger i ett särskilt yttrande, nämligen att gotlänningarnas rättmätiga krav på en tillfredsställande trafikförsörjning måste tillgodoses. Det måste alltså göras en avvägning mellan transportstödet till Gotland och den trafik som skall bedrivas. Vi har samma rättigheter som alla andra människor i vårt land när det gäller att kunna komma till olika delar av Sverige – bortsett från kostnaden.

Anf. 158 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Såvitt jag förstår riskerar jag att ställa till det så, att både göteborgare och malmöbor kommer att missa sina tåg.

Allt det som finns att säga om vikten av att bemannade väderstationer bibehålls får jag tydligen vänta med att säga till en annan gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 2 (taxesättningen m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1423 av Barbro Nilsson i Visby, bifölls med acklamation.

Mom. 3 (enhetstaxan m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 31 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1402 av Gunhild Bolander och motion 607 av Agne Hansson och Gunhild Bolander i motsvarande del.

Mom. 5 (trafik mellan Klintehamn och Grankullavik)

Utskottets hemställan, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 772 av Bertil Danielsson och Barbro Nilsson i Visby, bifölls med acklamation.

Punkt 6

Mom. 2 (synoptiska observationsstationer)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 54 för reservation 1 av Claes Elmstedt m. fl.

Punkt 10 (transportforskningsdelegationen och kollektivtrafikberedningen)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 114 för reservation 2 av Rolf Clarkson m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

25 § Kammaren åtskildes kl. 23.02.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 120

Torsdagen den
14 april 1983

---

*Transportstöd,
m. m.*